Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувла 1923 шера денз • ЕРА, 4 апрель, 1974 шу. • № 41 (5337). • Мах 2 кеп.

КПСС ЦК-аи СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ

КПСС Центральни Комитетон СССР Министрий Советон тIаийцаб «РСФСР Iаьржа доацача лаьтта зона юрта боахам дегIабоалабара де дезачун хьакъехьара» соцам. Соцам тIа белгалдоаккх Российски Федераце Iаьржа доацача лаьтта зона республика а бIарчча хьаийцача мехка а халкъа боахам дегIабоалабара боккха доархIам болаш хилар». 29 области автономни республикеи чуйодача цу зоне я эггара йоккхагIйола городаши промышленни центраши. 52 миллион гектар юртбоахама лаьтта да, цунах 32 миллион гектар оаха лаьтта а долаш.

Парте XXIV-ча съезда, КПСС ЦК мартовски (1965 ш.) цул тIехьагIа хиннача Пленумий решенеш кхоачашъеш, цу зона областийн автономни республикайн партийни, советски, юртбоахама органаша юрта боахам дегIабоалабара гIулакха тIехь, эггара хьалха цун керттера доакъош а долаш — хьайбай боахам, коартолаши бацадаараши кхедар, цхьадола толамаш даьхад. ЧIоагIъеннай колхозийн совхозийн экономика. Лакхденнад юрта боахама болхлошта къахьегамах луш дар.

Бакъда Iаламеи экономически хьалех РСФСР Iаьржа доацача лаьтта зоне юрта боахам дегIабоалабара бизза пайда эцац. Юрта боахама дикка дуккха лаьтта докъаде, известковани е, кIотаргехи кагийча хьухи цIенде дезаш да. Юрта боахама материально-техническа база цIенхаштта чIоагIъе езаш, кулгаца хьегача къина механизаци елга сихде дезаш, юрта бахача наьха фусамий хьалаш, а царна деш дола культурно - бытовой гIулакх а тоаде дезаш, наькъаш дехкилга шерде дезаш да.

КПСС Центральни Комитетон СССР Министрий Советон эггара керттера паччахьалкхей юкъара декхар лаьрхIад юрта боахама мамогга интенсификаци яра, лаьтташта шерра мелиораци яра, комплексни механизаци яра, Iилмана, техникана каргIдаьннарехи дикагIйолча опытахи кхы а биззагIа пайда эцара ларда тIа РСФСР Iаьржа доацача лаьтта зона юрта боахам сихагIа дегIабоагIилга Iалашдарах.

РСФСР Министрий Совета, РСФСР Iаьржа доацача лаьтта зона областийн автономни республикайн партийни, советски юртбоахама, хин боахама органашта тIадиллад:

лаьттан материально - технически, къахьегама ресурсех кхы а биззагIен рациональни пайда эцара, производствана специализаци концентраци яра, из промышленни ларда тIа яккхара, боахамий юкъара объединенеш хьаяра наькъаца юртбоахама производства эффективность лакхъяр, къахьегама овсарле лакхлулга сихдар;

фийг бола культураш дикка дуккхагIа хьувкъаярен дуккхагIа дIаерен ларда тIа мамогга дукхагIа ялат даккхар;

къаьстта городаштен промышленни центраштен гонахьарча зонашка а долаш коартолаши бацадаараши кхеделга дегIадоаладара йолаш йолча торонех кхы а дикагIа пайда эцар, долаш дола а керда доахка а бацадаараш кхедун бацадаараш — коартолаш кхеюи специализированни боахамаш доккхагIа дар, къайла долча лаьтта бацадаараш кхеделга дегIадоаладар;

цу зона лен дIаювча областашкен автономни республикашкен дIахо а лена хьоаса дуккхагIа баккхар, лен леляра комплексни механизаци яра ларда тIа лена продукци дикагIа яккхар;

промышленноста кхоачамхилал бедал лоаттаергйолаш Орловски, Тульски, Брянски, Горьковски, Рязански областашка, Мордовски АССР-е шекара свекла дуккхагIа яккхар, шекар доаккхача заводашта юхе дадача боахамашка шекара свекла кхеелга дIахо а вIашагIтохар;

эрий ядача даьгIенашкара дикка дуккхагIа доакъар даккхар, ялатабобови культураши цкъа дIайийча дуккхача шерашка хьахула бацаши дукхагIа дIаер, доакъар кийчдара, дIаоттадаь лоаттадара, пайда эцара технологи тоаяр;

зона областийн автономни республикайн юрта боахама керттера дакъа хиларах гарра дулхи шурей йоаккха хьайбаш леладелга воюх доакъойл тIех дегIадоаладар, из дакъа йолаш йолча фермашта реконструкци ярга а производственни процесашта йизза механизаци автоматизаци яь йола хьайбаш леладу йоккхий комплексаш хьалъярга а доаккхаш;

продукци йоаккхилга доккхийча специализированни долча боахамашкен боахамий юкъарча объединенешкен вIашагIа а тохаш хьакхарчи коа тIара оалхазараши леладелга дIахо а дегIадоаладар;

романовски фух дола жа дикка дуккхагIа а дебадергдолаш, жа леладелга дегIадоаладар, цу даькъана кхы а кIоаргагIа специализаци концентраци яр.

Колхозий, совхозий, хин боахама организацей, «Сельхозтехника» предпринятей материально-технически база дIахо а чIоагIъе езаш хиларах РСФСР Iаьржа доацача лаьттай зонера юрта боахам чIоаггIа дегIабоалабелга Iалашдара эша керттера хьал а лерхIаш, КПСС ЦК-вси СССР Министрий Советон СССР Госплан, РСФСР Министрий Совет, СССР Госстрой, СССР Госснаб, СССР юрта боахама Министерство, СССР мелиораци хин боахамен Министерство, СССР юрта боахама гIишлошъю Министерство, СССР заготовкай Министерство, «Союзсельхозтехника», СССР кхыйола министерствашн ведомствашн декхарийла яьй 1990 шерга кхаччалца халкъа боахам дегIабоалабара перспективни плана проект оттаеча хана из РСФСР Iаьржа доацача лаьттай зонера юрта боахами промышленности цунца дувзаденна дола доакъоши юртбоахама продукци дуккхагIа яккхара хьакъехьа белгальяьха задане йизза кхоачашелга Iалашдергдолча, хIаьта иштта юрта нах чубаха цIенош, культурно - бытовой гIишлош хьалъяра наькъаш дахкара йола мероприятеш кхоачашъергйолча боарамашка капитальни вложенеш материально-технически ресурсаши къоастаяза яргйоацилга теркал деш оттае.

Цу зона юрта боахам дегIабоалабара оттаяь программа кхоачашъяри 1976—1980 шерашка къоастае лаьрхIан 35 миллиард сом капитальни вложенеш, 120 миллион тонн стандартни тукашкара минеральни удобренеш, 380 эзар трактор, 94 эзар ялат чуэца комбайн, 230 эзар грузовой автомобиль, кхыйола материально - технически ресурсаш. Машинаш еча министерствашта тIадиллад РСФСР Iаьржа доацача лаьттай зонана могаяь керда тракторашн юртбоахама машинаши хьаелга вIаштIехьдаккхар.

Соцам тIа белгалдоаккх лаьтташта мелиораци елга РСФСР Iаьржа доацача лаьттай зона юртбоаха производства сихха дегIайоалаяра йIаьхха программа керттера звено хилар. Данза даргдоацаш да РСФСР Iаьржа доацача лаьттай зона хинбоахамен юртбоахамен организацей а, «Сельхозтехника» организацей а низаш культуртехнически мероприятей шерра комплекс чакхъяккхара, сахаш дола лаьтташи эрий яьда даьгIенаши тоаяра, гота кхаш дIадахаран мистача лаьтташта известковании ярии тIадохийтилга. Мелиораци еш деча балхашца цу зонерча лаьтташкара доала беркат дикка алсамдоаккхилга, даим тешаме ялата, коартолий, лена, доакъарий хьувкъамаш кхеделгеи лакха продуктивность йолаш хьайбай боахам дегIабоалабелгеи Iалашде дезаш да.

Зона дерригача лаьтташта мелиораци елга 1990 шу тIакхоачаш чакхдаккха лаьрхIад, из дара 1975—1990 шерашка 9—10 миллион гектар лаьтта докъаде дезаргда, цу даькъа кIайла дренаж оттаеш 7—8 миллион гектар, лаьтташка хий дехкаш хий дехка даьгIенаш хьаелгеи промышленни центраштa гонахьа 2—2,5 миллион гектарага кхсачаш бацадаараш кхеделга дегIадоаладелга Iалашде а, докъаде ца эшача 8 — 10 миллион гектар лаьтта культуртехнически балхаш чакхдаха а дезаргда.

Оттадаьд мелиораци яра деш дола балхаш лаьтташ юрта боахама балхаш дара кийчдара кхоачашъеча мероприятей бIарчча комплексаца цхьана чакхдаха дезилга, лаьтташ тоадеш деча гIишлон балхаштен пар тIа юртбоахама культураш кхеелга вIаштIехьдаккхаран юкъе юкъ ца йолийтар духьа. Мелиораци яра еча капитальни вложеней эффективность лакхъяра лоархIаме хьал цох лсархIа а лоархIаш.

1975 — 1980 шерашка лаьтташта мелиораци яра автономни республикаштен областаштен хоадгмбола задане чакхйоаккхилга.

Мелиораци яра балхаш чакхдахара данза даргдоацаш лаьрхIад СССР мелиораци хин боахамен Министерстве РСФСР Iаьржа доацача лаьттай зоне лаьтташта мелиораци яра керттера управлени — Главнечерноземводстрой хьаелга, из РСФСР Министрий Совета кара а хулийташ. Главнечерноземводстроя тIадулл оахам ду лаьтташи эрий яьда дагIенаши йокъаяра, бацадаараш кхедара, хиш дехка системаш хьаяра, хиш дехка культурни даьгIенаши цонаш хьаяра, культуртехнически мероприятеш чакхъяхара, кагий кхаш дIадахари кхыдола балхаш дари, хIаьта иштта мелиораци яьча лаьтташка специализированни совхозаш хьаяра долча балхий ерриг комплекс чакхйоаккхилга.

СССР мелиорацеи хин боахамен Министерстваи РСФСР Министрий Советаи тIадиллад шоай шерен пхе шерен йолча планашка хинбоахама организацей производственни база сиха дегIайоалаелга, эггара хьалха эша производственни объекташн гIишлон организацешта нах чубаха цIеноши, хIаьта иштта сборни аьшка бетон арахецеи техника ремонт юи предприятеш хьалъелга юкъехьолга.

Мистаденнача лаьтташта известковани елга чIоагIа лоархIаме а хеташ из болх 23 млн. гектара тIа чакхбаккха лаьрхIад. СССР гIишлон материалий промышленноста Министерствана, СССР бос болча металлурге Министерствана СССР Iаьржача металлурге Министерствана, СССР промышленни гIишлошъеча Министерствана, химически промышленноста Министерствана, транспортни гIишлошъеча Министерствана, РСФСР Министрий Совета, иштта кхыча министерствашти ведомствашти тIадиллад известкови материалаш арахеца предприятеш хьалъелга.

РСФСР Министрий Советаи СССР гIишлон материалий промышленноста Министерстванеи тIадиллад РСФСР гIишлон материалий Министерства системе керамически дренажни трубкаши известкови хьоари арахеца промышленни объединенеш хьаелга.

РСФСР Министрий Советаи «Союзсельхозтехниканеи» тIадиллад РСФСР Iаьржа доацача лаьттай зоне колхозаштеи совхозаштеи производственни агрохимически гIулакх лоаттадергдола специализированни отделенеш хьаелга, боахамашца оттадаьча договорегIа минеральни удобренеши известкови материалаши хьаийяра, уж лоаттаяра, лаьттанца дIаэяра, тукосмесаш кийчъяра, моттигера известкови материалаши торфи яккхара, органически удобренеш дIа-юха кхахьаран уж лаьтта еххаран, культураш химически хьисапе лораяран юртбоахама авиацена гIулакх лоаттадаран балхаш делга царна тIа а дуллаш.

Хьалъе лаьрхIад хьайбаш леладу шура йоаха, къона доахан, хьакхарч кхеюи чуоттаяь кхоабеи Iалаьмате дукха комплексаш, жа леладу комплексаш, фуашта лаьрхIа коа тIара овлхазараш леладуи бройлераш кхеюи фабрикаш. Хьайбай боахамаи доакъараш кийчдаран лаьрхIа машинаш еча Министерствана тIадиллад хьайбаш леладеча комплексаштен фермаштен комплексни механизаци яра а хIаьта иштта доакъараш кийчдаран чакхдахаран хилаиза яргйоацача машиний оборудованеи конструкцеш кийчъелгеи уж хьаяр вIаштIехьдоаккхилгеи. «Россельхозтехника» системе хьае оттадаьд монтажни, пуско-наладочни, комплектующи организацей производственни база а хIаьта иштта хьайбаш леладеча фермашкарчеи комплексашкарчеи машинаштеи механизмаштеи технически гIулакхаш ду районни станцеш а.

СССР яйгача промышленноста Министерствана, СССР кхачан промышленноста Министерствана, СССР дулхеи шурийи промышленноста Министерствана, РСФСР Министрий Совета, Центросоюза тIадиллад совхозашкеи потребительски коопераце организацешкеи яйгача, кхачан, дулхеи шурийи промышленноста керда предприятеш, сомий-бацадаарий консерваш арахеца мощносташ хьалъелгеи болх беш ярашта реконструкци елгеи, бацадаараши коартолаши чулоаттаю хранилищаш, сом чулоаттабу хранилищаш, хIамаш яшаборхIала ехка пункташ хьалъелга, хIаьта иштта тикашкара мах беш йола моттигаш, общественни кхачан предприятешкара хIама даа нах Iохувша моттигаш дуккхагIа хулийтилга Iалашдар.

Йоккха программа оттаяьй юрта дика тоаяь совхозийн колхозийн поселкаш яра, общеобразовательни школаш, интернаташ, деша даха ха йоацача берий учрежденеш, культура цIенош, клубаш, больницаш, бытовой гIулакхаш ду комбинаташ, кхыйола культурно-бытовой объекташ хьалъяра. Льготаш оттаяьй нах бахача кагийча моттигашкара колхозийн совхозийн поселкашка баха дIаухача гражданашта. Царна 15 шу ха а йилла 3,5 эзар сомага кхаччалца кредиташ терга чуIе цIеноши коа тIара гIирсаши хьалдара, кредитах 35 процент паччахьалкхен цотах дIа а лоархIаш.

Производственни, чуIеча моттигашта, культурно-бытовой гIулакхашта лаьрхIа объекташ а хIаьта иштта РСФСР Iаьржа доацача лаьттай зонерча хин боахама организацешта производственни база а сихагIа хьалъяр духьа уж балхаш кхоачашделга тIадиллад СССР юрта боахама гIишлошъяра Министерствана, СССР гIишлошъяра Министерствана, СССР еза-йоккхача индустре предприятеш хьалъяра Министерствана, СССР промышленни гIирсаш дара Министерствана, СССР монтажнии къаьстта шоай тайпарча гIишлони балхаш дара Министерствана, СССР энергетикан электрификацеи Министерствана, дуккхача кхыча министерствашти ведомствашти.

СССР Госстройна, РСФСР Министрий Совета, СССР юрта боахама Министерствана, СССР юрташка гIирсаш хьалдара Министерствана тIадиллад 1974—1975 шерашка районни планировкаи юрташка гIирсаш хьалдареи проекташ а колхозийн совхозийн организационно-боахама моттигаш кийчъяра планаш а оттаяь йоахилга; зонерча гIишлошъеча организацей производственни база комплексно - дегIайоалаяра технико - экономически обоснованеш кийчъяр вIаштIехьдоаккхилга, 1980 шерага кхачале керттерча даькъе индустриальни методегIа гIирсаш хьалде доладала дезаш хилар теркал а деш, эффективни конструкцеш шерра юкъейоалаелга, юрташка гIирсаш хьалдара организацеш механизаце хIанзарча средствашца Iалашъелга.

Соцам тIа оттадаьд республикански, областной, моттигерча лоархIамера тIагIолла чIоагIа тIоа билла 25 эзар километр совгIа дIаьха автомобильни наькъаши колхозийн совхозий боахамашта чухьара наькъаши дохкилга. Боахамий чухьара наькъаш дахкара 15 шу ха а йилла кредит терга колхозашта.

СССР энергетикан электрификацеи Министерство декхарийла я электропередачай линеш, трансформаторни подстанцеш хьалъелга, юртбоахама производства гIулакхаштеи юрташка бахача наьха коммунально-бытовой гIулакхаштеи бизза кхоачамбара хилаиза яргйоацача боараме электрически энерги дIахецилга Iалашде.

СССР бувзама Министерствана тIадиллад ерригача колхозашкеи совхозашкеи автоматически телефонни станцеш хьалъелга а производствана чухьара телефонни бувзама линеш 1980 шерале керттерча даькъе хьалъяьи реконструкци яьи йоахилга а.

РСФСР Министрий Совети СССР Министрий Совета профессионально - технически образоване дешашта йола Паччахьалкхен комитети декхарийла я квалифицированни болхлой дуккхагIа кийчбе, юрташка керда профессионально - технически училищаш хьалъелгеи йолаш яраш шеръелгеи Iалашде.

Могаяь тIайицай РСФСР Iаьржа доацача лаьттай зоне хьалдеш дола мелиоративни юрташкареи гIирсаш Ерригсоюзни ударни комсомольски гIирс ба аьнна хьакхайкабара хьакъехьеи гIишлошъю студенчески отрядаш цу зоне ахийтара хьакъехьеи ВЛКСМ ЦК-ас енна предложени. Хьалдеш латтача гIирсашта къона кадраш кийчъеча, кагирхой профессиональни общеобразовательни боарам лакхбара хилаиза даргдоаца хьалаш Iалашдеча, юртбоахама производстве уж чIоагIбеча хадданза новкъостал де декхарийла я комсомольски организацеш.

СССР юрта боахама Министерствана, СССР мелиорацеи хин боахамеи Министерствана, «Союзсельхозтехникана», РСФСР Министрий Совета, В. И. Ленина цIерагIча юртбоахама Iилмай Ерригсоюзни академена тIадиллад Iилматохкама учрежденейи лакхерча дешара заведенейи низаш эггара актуальнегIа йола селекцеи фу кхедареи проблемаш кийчъяра, РСФСР Iаьржа доацача лаьттай зонерча лаьтташта мелиораци, юрта боахама химизаци, механизаци, электрификаци яра тIадерзаделга. Хьалда гIулакхаш чакхдоахалда Iилман учрежденей сеть лертIаяккхара, царна специализаци яра, цу зонана ялатийн даьгIенашка ювчеи культурай, тена, коартолий, бацадаарий чIоагIа хьувкъаш дола сорташи гибридаши, хьайбайи коа тIарча оалхазарийи тоалашагIа дола тайпаш хьахулийта селекционни центраш хьаяра.

Соцам тIа иштта белгалдаьд РСФСР Iаьржа доацача лаьттай зонера юрта боахам дIахо дегIабоалабаран юрташкара социально - экономически хьалаш тоадаран тIадерзадаь дуккха кхыдола гIулакхаш.

КПСС Центральни Комитетон СССР Министрий Советон хьакхайкадаьд партийни, советски, юртбоахама, хин боахама органаша РСФСР Iаьржа доацача лаьттай зонера юртбоахама производство сихагIа дегIайоалаяра данза дарг мел доацар дергдолгах шоаш чIоаггIа дог тийша хилар. ХIаьта цунах хургда йIаьххача ханна лаьрхIа мехка юрта боахам дегIабоалабара программа кхоачашъеча доккха дакъа лацар.

Республика писателий съезд

Селхан КПСС Грозненски горкома заседаней зале хилар республика писателий VII съезд.

Берригнеша хьал а гIайта, чIоагIа тIоараш а детташ съезда сийлен президиуме хержар КПСС ЦК Генеральни секретарь Л. И. Брежнев керте а волаш йола КПСС ЦК Политбюро.

Массане а дог гIоздаьнна тIаийцар КПСС обкома секретара **М. О. Бузуртанова** дIадийша парте обкомо VII съездага дайта моаршала письмо. Писателий союза республикански правлене балхах отчетни доклад йир цун председатела **Р. Ахматовас**, ревизионни комиссе балхах отчет йир ревизионни комиссе председатела **У. Гайсултанова**.

Пренешка къамаьлаш дир писателаша **А. Айдамирова, М. Сулаева**, Грозненски химкомбината воккхагIволча оператора, Советски Союза Турпала **Н. Ведерникова**, писателаша **А. Бокова, У. Гайсултанова, Н. Музаева, С. Чахкиева**, Нохч - ГIалгIай истореи, меттеи, литератураи Iилман - тохкама института болхлочо **Х. Туркаева**, Нохч - ГIалгIай книжни издательства керттерча редактора **В. Дыхаева**, кхыбараша а.

Съезде дакъа а лаьцар къамаьл а дир РСФСР писателий Союза правлене председатела, Ленински преме лауреата, СССР Лакхехьарча Совета депутата, Социалистически Къахьегама Турпала **С. В. Михалкова**.

Пренеш чакхйоалаш къамаьл дир КПСС Нохч - ГIалгIай обкома секретара М. О. Бузуртанова. Цо белгалдаьхар хIанзарча хана республика писателашта хьалхашка латта керттера декхараш.

Съездо решени тIаийцар, писателий Союза керда состав хержар. Правлене председателалла юха а хержар Ахматова Раиса.

Съезда балхах йола отчет хургья газета аргIанарча номер тIа.

Нохч-ГIалгIай АССР писателий ворхIлагIча съездага

Деза новкъостий!

Тахан деза ди да республика духовни вахаре — болх бе йоллаеннай нохчийн гIалгIайн литератураш дегIадоаладеча лоархIаме веха йола Нохч-ГIалгIайчен писателий ворхIлагIа съезд

КПСС областной комитето дег тIара моаршал дайт съезда доакъашхошка, республикерча берригача творчески болхлошка.

Белгалъяьннача хана гулъеннай писателий съезд. КПСС ЦК декабрьски (1973 шу) Пленума соцамо, Центральни Комитето партега, советски халкъага даьча Кхайкаралэ дегаш ураоттадаь болча советски наха, республика къахьегамхоша толаме къахьег КПСС XXIV съезда исторически решенеш, йислагIча пятилетка заданеш кхоачашъяра. Доккхий хIамаш карагIдувларца белгалдаьннад мехка экономикеи культурен дегIакхувлилга. Дикка лакхбеннаб халкъа вахара боарам, кхы а дукхагIа чIоагIъеннай советски общества социально-политически идейни цхьоагIо. Башха дика коталонаш яьхай КПСС машар безача арахьарча политико.

ЗIамига толамаш даьхадай вай республикерча къахьегамхоша. Кхаь шера план тIехкхоачашъяьй республика промышленносто. Лакхъеннай юртбоахама производства объем. Планал совгIа тоъал дукха промышленнии юртбоахамен продукци кхаьчай Даьхенга. Уж дерригаш а партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацеша баьча боккхача организаторски политически балхах, болхлоша, колхозхоша, творчески интеллигенце са ца кходеш къахьегарах хьахинна хIамаш да.

Вай общество дегIаахара историе ерригача этапашка турпалча гIулакхий бакъдараш дувцаш хиннад советски литература, хьинаре дакъа лаьцад цо коммунистически общество бахьан долаш лоаттабеча къовсаме, иза бола средство хиннай из керда тайпа саг хьалкхевеча. Цун геттара керда дика гIулакх сенах латт аьлча, из латт, нохчийн гIалгIайн литература ший дакъа а долаш дола дуккхача къамий литература санна из дегIаухаш хиларах.

Парте областной комитето бе боаггIача тайпара мах бу вай писателий творчески толламий. Партелен халкъален ленински принципаш кхоачаш а еш, социалистически реализма искусства традицеш дегIа а кхувлаш, укх тIеххьарча шерашка цар хьакхеллай ешараша чIоаггIа могаеш тIайийца дукха произведенеш. Вай ханарча наьха сийлахьа гIулакхаши уйлаши бакъ а образно а хьахьокха гIерт деша художникаш.

Цунца цхьана писателаш чIоаггIа декхарийла ба республикерча къахьегамхошта хьалхашка. ХIанз а кIезига я вай республика вахаре, КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъяр духьа лоаттабеча къовсаме хулаш дола социальни духовни хувцамаш художественни образашка хьахьокхаш йола къаьгга произведенеш.

Литературни критико тоъал кIоарга анализ яц нохчийн гIалгIайн литератураш дегIадоалара, социалистически къамий литератураш вIаший дIаьхий хиларен гаргаахарен процессий. Цкъаза хIанз а яйслу идейни художественни ледарлонашца машар беш йола моттигаш.

Тахан керда доккхий декхараш латт республика писателашта хьалхашка. Парте тIахьехамо дерригача халкъа хьинар айдаро царгара дIадех шоай гIулакхий мах беча хана яйса никъ лоацилга, шоай талант коммунизм хьалъяра гIулакха пайданагIа хургйолча тайпара дIателга, коммунистически идеалаш бахьан долаш лоаттабеча къовсаме наьха дегаш ураоттадергдолаш йола произведенеш хьакхоллилга.

Бакъдола хIамаш хадданза кIоаргга Iомадаро, болхлой классаца, колхозни ахархошца айхха бувзам лелабаро писаташа новкъостал дергда вай сийлахь - йоккхача Даьхен духьа советски наха хьега къа хестаду бокъонца йола произведенеш хьакхоллара.

Къахьега саг веза лархIар, вай ханарча сага керда, коммунистически оамалаш къаьгга хьахьокхар, ширача замах юхедиса во гIулакхаш хьагучадахар — вай писателий декхар.

Шоай произведенешца писателаша новкъостал де деза республике бахача наха чIоагIагIа идейно - политически, интернациональни, атеистически кхетам балара, ленински халкъий доттагIал чIоагIдара даькъера КПСС обкома иттлагIча пленума соцам толаме кхоачашбара, буржуазни идеологеи, националистически шовинистически гIулакхашта духьала хоадамболлаш къовсам лоаттабара, нохчийн гIалгIайн халкъаша дIаяхача ханашка леладаь исторически хIамаш классови позицешкара хьагойтара.

Литература дIахо дегIадоаладара процессана партийни влияни яра лоархIаме средство я литературно - художественни критика. Из массаза а принципиальни, идейно машар боацаш, Iилман лардера, объективни хила еза. Критико кIоаргга анализ яза яргьяц художественни процесса явленешта, тенденцешта, закономерносташта, мамогга новкъостал де деза, литература партелен халкъален ленински принципаш чIоагIъяра, идейни махийса белга, кIоарга социальни анализ елга эстетически хIамаш дизза дIадехарца, беркате творчески кхолламаш лорадеш леладарца цхьана тарара.

Республика писателий союзо чIоагIбе беза творчески низаш принципиальни партийни ларда тIа кхотадара беш бола болх. Коллективни уйла вIаштIехьъяха еза овлангарча идейно - творчески проблемай хьакъехьа, новкъостал де деза писателий идейни кхетам лакхбара, цар марксистско - ленински мировоззрени хьахилийтара, цу цхьан ханна литературни кагирхой дегIабоалабара къаьстта уйла тIа а йохийташ.

КПСС обкомо дIакхайкаду Нохч - ГIалгIайчен писателаша шоай хьинарерча творчествацa КПСС XXIV-ча съезда решенеш толамца кхоачашъяра къахьегамхой сарцагIбоахача, бахача наха коммунистически кхетам луча областной партийни организацена дIахо а хьинаре новкъостал дергдолгах шедог тийша хилар.

КПСС НОХЧ - ГIАЛГIАЙ ОБКОМ.

ТОРЖЕСТВЕННИ СОБРАНИ

Самардийнахьа пионерийи школьникийи Нохч-ГIалгIай республикански Двореце хилар Венгри фашистски гIаьрахоех мукъаяьккха 29 шу дизара хетаяь торжественни городской собрани.

Цига гулбеннараша чIоагIа дегаш гIоздаьнна хержар парте Центральни Комитета Генеральни секретарь нов. **Л. И. Брежнев** керте латта КПСС ЦК Политбюро состав юкъейола собране сийлен президиум.

Венгри фашистски гIаьрахоех мукъаяьккха 29 шу дизарах доклад йир КПСС Грозненски горкома секретара П. Н. Громова.

Торжественни собране дакъа лоацаш бар Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. Х. Боков, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатель Р. В. Вахаев, Нохч-ГIалгIай облсовпрофа председатель О. С. Беляев, КПСС Грозненски горкома хьалхара секретарь Н. Я. Правенький.
тейи боахамийи коллективашка а.

Хоржамашта накъадолхаш

СССР Лакхехьарча Совете деча хоржамашта йолча хоржамий комиссешка кандидаташ уттабар

ДIахо а кандидаташ уттабу СССР Лакхехьарча Совете деча хоржамашта йолча хоржамий комиссешка.

Юрта боахамеи заготовкайи болхлойи гIулакхерча наьхеи профсоюза Нохч-ГIалгIай областной комитета президиума шеррача заседане № 7 йолча Грозненски хоржамий округе гIолла РСФСР - гара СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совете деча хоржамашта йолча Окружной хоржамий комиссена юкъеяхийта оттаьй профсоюза цу обкома председатель **Марченко Вера Матвеевна**.

Наурски районерча В. И. Ленина цIерагIча колхозе дуккха нах гул а бенна хиннача собране СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совете деча хоржамашта йолча Нохч-ГIалгIай АССР Хоржамий комиссена юкъеяхийта оттаьй парте йоацу колхоза колхозхо **Горина** Мария Васильевна.

ВЛКСМ Ерригсоюзни Ленински Коммунистически Кагирхой Союза Нохч-ГIалгIай областной организацегара СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совете деча хоржамашта йолча Нохч-ГIалгIай АССР Хоржамий комиссена юкъеяхийта оттаьй ВЛКСМ обкома хьалхара секретарь **Махмудхаджиева** Тамара Усмановна.

Грозненски городской коммунистически организацегара СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совете деча хоржамашта йолча Нохч-ГIалгIай АССР Хоржамий комиссена юкъевахийта оттаваь КПСС горкома секретарь **Громов** Павел Николаевич.

Ший лоIамагIа Эскара, Авиацена, Флота новкъостал деча общества (ДОСААФ) областной комитета президиума шеррача заседане СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совете деча хоржамашта йолча Нохч-ГIалгIай АССР Хоржамий комиссена юкъевахийта оттаваь цу общества член **Свитенько** Леонид Стефанович.

Гудермесски района «Кавказ» яхача колхоза къахьегамхоша шоай собране СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совете деча хоржамашта йолча Нохч-ГIалгIай АССР Хоржамий комиссена юкъеяхийта оттаьй цу колхоза колхозхо **Акбулатова** Хавра.

БЕЗАМЕ ВIАШАГIКХЕТАР

Селхан дукха нах гулбеннабар КПСС обкома политпросвещене ЦIагIа. Город Грозне Ленински хоржамий округе гIолла хержача СССР Лакхехьарча Совета депутатаца, цIи хезача советски писателаца, Ленински преме лауреатаца, Социалистически Къахьегама Турпалца Михалков Сергей Владимировичаца вIашагIкхета укхаза баьхкабар промышленни предприятешкара, учреждене шкара, организацешкара болхлойи гIулакхера нахи, студенташ, писателаш, республика кулгалхой, кхыбараш

Зале гулбеннараштa хьалхашка С. В. Михалковах лоаца къамаьл дир КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара нов. Правеньке. Цо дош лу Михалков Сергей Владимировича.

Депутата харжархошта дийцар СССР Лакхехьарча Совета шинна а палатай кагирхой гIулакха йолча массазарча комиссе балхах.

Боккхача безамца ладувгIа дог доагIаш дийцар цо ший творчески планехи вай замо дIадеххача тайпара художественни произведенеш язъяра. писателий мугIараш къондара ше председатель волча Российски Федераце писателий организацена хьалхашка латтача декхарехи.

ЧIоагIа теркам тIаозаш дар «Фитиль» яхача сатирически киножурнала балхах лаьца цо даь къамаьл.

Гулбеннараша дукха хаттараш дир С. В. Михалковга.

ВIашагIкхетар чакхдаьнначул тIехьагIа «Фитиль» яхача сатирически киножурналашка хьежар грозненцаш.

ЦIи хеза советски писатель иштта вIашагIкхийтар Грозненски ремонтно - механически завода болхлошца, из хилар Чехова цIерагIча, Гайдара цIерагIча библиотекашкеи кхычахьеи.

Р. МАЛЕВ.

ФРАНЦЕ ПРЕЗИДЕНТ Ж. ПОМПИДУ КХАЛХАРАХ

ПАРИЖ, 3 апрель. (ТАСС). Официально дIахьийнад селхан саррахьа 62 шу даьнна Французски республика президент Жорж Помпиду кхалхар.

Ж. Помпиду Франце Президенталла хержар 1969 шера июнь бетта. Цу ханналца, 1962 шера апрель бетта денз 1968 шера июль бутт хьатIакхаччалца премьер - министр хиннав из президент Ш. Де Голь волаш.

Гlорваьннача паччахьалкхен деятело Ж. Помпидус дIахо бихьар дунен халкъашта юкъера гIулакхаш леладеча Франце лоархIам чIоагIбаран франкосоветски бувзамаш дегIадоаладаран президента Ш. Де Голла дIакхнхьача арахьарча политика никъ.

Правительстван французски халкъен цIерагIа премьер-министра П. Месмера чIоаггIа хала хеташ кодам бир Ж. Помпиду кхалхарца дувзаденна. П. Месмера тешам белар, цун правительстваи цо шеи шоай декхар кхоачашду республика конституцега хьежжа, аьнна.

Демократий союза кулгалдеча парте республика (ЮДР) лораеш кепатехай «Жорж Помпидус дика леладаь дола инарала Де Голла гIулакх дIахо дахьара» беррига французаш тIаьхьехаш йола заявлени. Кодам баьб парте, Франце цIи хезача политически общественни деятелаша.

Юкъагlа йитай тахан къаман собране хила езаш хинна правительства политиках йола дебаташ.

Конституцега хьежжа паччахьалкхен керте латтачун декхараш ханна кхоачашдеш хургва сената председатель А. Поэр. Кепатоха лерхIаш да, йолаш йолча положенега диллача республика президента пост мукъаьнначул тIехьагIа 20 денгара 35 денга кхаччалца ха юкъе а йолийташ керда президентски хоржамаш дара долча декрета.

ДЫНА ХАРЦ ГIУЛАКХАШТА ДУХЬАЛА

МОВЛАТИ ЦОХ ДОАЛА ЗЕИ

ХIАРА дына санна шийн дувцараш долаш ба бусалба ды а. Царех цхьадараш Iарбаша шоаш арадаьха да, хIаьта вожаш бусалба ды дIабоаржабеча хана хьахинна да.

Мовлат хетадаь да Мухьаммад пайхамар ваьча денеи цо даьд яхача мифически гIулакхаштен. Пайхамарех йола мифаш дынах долча «дезача» фаьлгел эргаш я цар тIа пайхамараш адамий дунен тIарча гIулакхашка хьежа аллахIа бахкийта уполномоченеш санна бувцаш хиларца.

Бусалба дын догматикагIа вахача хана а венначул тIехьагIа а сага хургдар аллахIа хьалххе къоастадаь дале а, цунна цхьайола паргIато еннай дала. Цу тIа гIолла саг нийсача, дала беннача новкъара воалаш моттигаш хуландаь дунен тIара вахар панен ханнеи долга адамашта дищ ца далийта ды кхайкабераш — шийн пайхамараш ахийтаб дала яхаш дувц.

КъорIа тIа дукха бувц иштта дала бахкийта пайхамараш. Цу тIа аьнийад: «ХIара халкъа — шийна вайтар» (10 сура, 48 стих). Цудухьа хила мегаш да Кунта-Хьажа цун мурдаша Мухьаммада нийса лоархIаш хилар а цхьаи хана из ваьхача уж мовлат бетта зерате ахар а. ХIаьта а эггара керттерен массе а пайхамарий пайхамари Мухьммадах лоархI цар. Бусалба ды арабаьккхар а из ва йоах.

Бусалба дын календарагIа шу доладеннача кхоалагIча бетта шийтталагIа ди пайхамар ваь ди а лерхIаш, из дездара оттадаь да мовлат хелга. Из халкъа ца эшаш а цунна венне а гIулакх да. Из цIей латтача хана Мухьаммад пайхамар чIоагIа вувц, хеставу бусалба ды лелабераша, цунна керте латтараша. АллахIи цун пайхамари долла хIамана низ кхоачаш ва яхаш дувц, кхоана доагIаргда яхача халача, унзарча къематдийнахьа шийн уматах бола нах жожагIтен балах лорабеш, цар га доаккхаш, уж ялсмала бугаш хургва Мухьаммад, йоах. Цу деношка дувц Мухьаммада уматах, вешта аьлча бусалба ды лелабеш бола нах аллахIа шe хержа, кхычарел тIех лоархIаш ба, яхаш.

Из ди дездеш чIоагIа хестабу бусалба дына халифаш—тиранаш, Гаргарча а Юкъерча а Малхбоален халкъий дерригa истори, хьалхьею дын фанатизм, националистически уйлаш.

Мухьаммад дала вайта хиларах Жабраил-малейкаца вIашагIкхетар, цо фантастически дийнача хIаман тIа—буракъа тIа хайна сигал ваха го баккхар санна йола тамашаш цхьаккха а кIалха кIийле йолаш а е хила йиш йолаш а хIама дац.

Иштта дале а, вешта дале а бусалба ды лелабераша мовлат дездеш хиларо доккха зе ду къахьегамхошта.

Революци хьалхехьа вай мехка а хиина махиллара, капиталистически мехкашка цу дезача дено къахьегамхой политически къовсам тIара боах, цар классови цхьоагIон метта дына цхьоагIо увттаю. ХIаьта из эксплуататорашта эшар да.

ВАЙ МЕХКА мовлат дездаро доккха зе ду къахьегамхой идейно кхотабалара, халкъий вошал чIоагIдара. ХIаьта Нохч-ГIалгIайчене мовлат дездар шийн башхалонаш йолаш да. ХIара шера из дездеча хана «езача» моттигашка зерате ух ды лелабеш бола нах. Шоаш болхеча новкъа а юрташка а религиозни культах дола законаш телха а деш, группаш вIашагIъетталуш, дала гIулакхаш ду, из дукхагIча даькъе демснстративни, пропагандистски чулоацам болаш да. ХIаьта хьаьрагIа болча Кунта-Хьажий мурдаша шоаш зерате баца йоаккхача хана геттара хьалхьею религиозни фанатизм, дына керте латтараша шоашта хIама Iоаю зерате ухарашкара.

Зерате болха нах законагIа доацаш пачхьалкхени колхозийн автотранспортаца дIакхувл, халкъа боахама доккха зе а деш.

Зерате болхача нахаца ух кхелстараш а, къаьстта дукхагIа цхьа лазар ккийтта кагирхой а болаш. Цига бахача дарба хилар дог доахаш ух уж. Цига массане а мол «безача» хьастара хий. Цу гIулакхо дIаюха дувла бIеха лазараш доаржаде тарлу.

Кхыметтел берашка а зикар дайташ моттигаш нийслу.

Мовлат дездеш Кунта-Хьажий нана дIаелла йоаллача Ведана районе зерате ухача наха накъаух бераш, хий тел зерате боагIаршта, «Зерат къоабал хилда шун», яхаш ловцаш доах. Цу гIулакхо дынца ювзаенна уйлаш чуйоссаю бераьшта, Iоткъам бу цар цIенча дега. Из зенне да бераш лерттIа духовни дегIадахкара.

Иштта зерате ухача наха бIеха лазараш дара кхераш хул уж боагIача новкъа бахаш бола къахьегамхой. Цул совгIа хьалхьею цхьаболча, баьдеча наьха дынах тешара уйлаш.

Мовлат дездеча хана нийслуш да цхьабола болхлой, колхозхой, кхыметтел гIулакхера нах а балха эра ца боалаш, цхьадола бераш школе ца долхаш.

Нохч-ГIалгIайчене кхи цхьаькха башхало йолаш а да мовлат. Мухьаммад ваь ди хиларах тарра из дездечул совгIа, мовлат ду миччa хана даь а. Масала, дезала тIабена е тIаба тарлургбола цхьа моллагIа бала дIабаларца, масала, саг вийрзача, е цхьа дог хьоасташ дола дика хиларца, (бер, къаьстта кIаьнк вича, Советски Эскаре гIулакх даь воI цIавеча, и. кх.) дувзадена а. Из цхьан дезале деш дола мовлат да. Цига мовлат деш, вешта аьлча доккхал деш дувц дала везваь вайтача Мухьаммад-пайхамара уматах хиларах, чIоагIа хоаставу из. Зикар, дуIаш ду. Из ду лаьрххIа шу а кийчдий.

Цу тайппара, идейни зене хиларал, сага психикана Iаткъаш хиларал совгIа, цо дикка материальни зе а ду къахьегамхочун дезала, балха е салоIа ха дIайоахк. Мовлат дездаро Iоткъам бу бахача наха коммунистически кхетам балара.

Советски наьха вахаро тешавеш хьахьекх дына дезача денош, царца мовлата а, зе деш, уж ца эшаш, новкъа хилар. ХIара ди массаза доал кIезигагIа хул дына деза денош лоархIаш бола нах. Дукха а дукхагIа болча советски наха теокал ца деш дитад дына цIейш, обрядаш. Къахьегамхоша царна меттел дезду халкъа юкъара, къахьегам котбалара, Ленина сийлахь-йоккха идеяш, коммунизма идеяш котъяьнна цIейш.

Х. МАМЛЕЕВ,
КПСС обкома лектор.

«Грозэнерго» ремонтно-наладочни предприяте дикагIа лоархIача токарех ва Гиоев Анатолий Петрович. Брак а ца нийсйолийташ, хIара сменагIа нормаш 125—130 процент кхоачашъю цо. Дукххача шерашка иштта хьинаре къахьегаш хиларах дукха ха йоаццаш Анатолий Петрович КПСС членалла кандидат дIанийцав.

Общественни балха тIа а хьинаре дакъа лоац цо. Дизза кхоачашду цо арматурни цеха профорга, цехови пенгазета редактора, халкъа тIакъожама группа члена декхараш.

СУРТА ТIА: токарь А. Гиоев.

А. КЫЧИКОВА сурт.

ХАНАЛ КХО ДИ ХЬАЛХА

Нохч - ГIалгIай транспортни управлене № 1737 йолча автоколонна коллективо халкъа боахама мухьаш дIа-хьа дахьарен пассажираш дIа-юха бигарен хьалхарча квартала план ханал кхо ди хьалха кхоачашъяьй. Цу кхаь дийнахьа водителаша планагIа лаьрхIачул совгIа дIа-хьа бихьаб 16 эзар совгIа тонн мухь, хIаьта дIа-юха бигаб бIаьш эзараш пассажираш. Кхы а дикагIа къахьега лерхI цар укх апрель бетта.

Автоколонна бригадашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха латташ я И. М. Токарев керте латта ялхлагIа бригада.

М. ТАТРИЕВ,
Нохч - ГIалгIай транспортни управлене № 1737 автоколонна начальника заместитель.

ДИКА КХОАБ ДОАХАН

Ши бутт гаргга ха я «Победа» колхозе 300 етт, 200 шинар, 400 цхьа шу дайна Iасилг дийнахьен буси 1,5—2 килограмм а кхоачийташ концентрированни доакъари чан мара ца луш кхоабаш дола. ХIаьта хьайбашка хьежача хетарлург да концентрированни доакъарца цхьана царна уж диззалца силоси йоли лу аьнна. Хьайбашта юкъе цхьаь цаI дац гIийла да аьнна белгалдаккха йиш йолаш.

Дукха способаш я ча кийчдара. Ча Iанарца хьаьнде, кIаьдде болабеннабар колхозе. Из способ дукха пайде луш хилазар. 1972 шера чана кальцинировани еш йола агрегат йир колхоза рационализатораша. Цу гIулакхо а пайда баланзар. Даацар хьайбаша агрегатаца кийчдаь ча. Цхьабакъда колхоза правлени тIехьашка яргйолаш яцар. Ча хьайбаша дика дуаргдолаш кийчдара эшар сихагIа лаха, яхаш дIадийхар цо специалисташкара.

ДIадахача шера эшачох 40 процент мара вIаштIехьдаланзар колхозе силос Iалашъе. Силоса а аьла а чIоагIа кхом беш кхоабар хьайбаш. ХIаьта а январь бутт болалуш силос ца нийсача даргдоацилга кхетадир боахаме. Эцаш хилча силоса цхьан тоннах 40 сом доакх. Дукха ахча дIадахийта дезаш дар силос эцара. Цхьабакъда кхы де хIама дацар. Из бахьан дар правлене колхоза специалисташ сихбар. ХIаьта юххера силос а ца эцаш хьалхашка эттача халонех кIалхара бовла торо корайир боахама специалисташта. Из торо кальцинировани яь ча дар.

— ДIадахача шера чана кальцинировани елга дукха аьттув боацаш хилар тха. Кийчдаьчох аханел дукхагIдар дIакхосса дезаш хилар, — яхаш дувц колхоза керттерча зоотехника А. Г. Табаева. — Укх шера январь бетта ча кийчдара процесс сих а ца еш юха а кальцинировани е лаьрхIар чана, Тухах, карбамидах, кIирах кийчбаь маркхал тIа а ботташ траншеяшка чудиллар 1000 тонн ча.

ЦхьоалагIча феврале хьаьстар траншея. ЧIоагIа гIадбигар колхозхой кийчдаьча доакъаро. КIезиг-дукха аьта хьажкIаш а тохаш хьалхашка дилла из силос санна дика дуар хьайбаша. ХIара дийнахьа буси юкъера лаьрхIача 30 килограмм кальцинировани яь ча дуъ доахана.

ХIаьта мишта кийчду ча?

Траншея чу дилалехьа силоса хьажкIаш хьокхача комбайнаца оатт из. Аьтача цхьа метр лакхал йолаш чудулл траншея чу. Цу тIа тухах, карбамидах, кIирах кийчбаь маркхал ботт. Цул тIехьагIа цхьа метр лакхал йолаш чан шоллагIа тIоа булл. ТIа маркхал беттачул тIехьагIа кхоалагIа бер булл траншея хьалйиззалца.

Чана цхьан тоннах 1,5—2 тонн хица эдеш 20 килограмм тух, 10 килограмм карбамид, 30 килограмм хьалха хица йошаяиза хиина кIир тох Траншея буха полиэтиленови пленка юлл. Чана хIара тIоа дика тоIабу. Траншея дIакъовлаш чана тIехьанахьа а полиэтиленови пленка йилла еза.

Ча чудиллачул тIехьагIа ши кIира даьлча хьаяста мара еззаш яц траншея. Доакъар кийча хургда. Дика дуъ из хьайбаша цунах ши килограмм концентрированни доакъар техача, е силосаца э а даь хьалхашка диллача. Кальцинировани яьча чаца хийцца кхаба йиш я Iаьсий, шинараш.

Боахаме чана кальцинировани мишта ю, из доакъар мишта кийчду дикагIа ха безам бараш цу колхозе баха хьажа мегаргба. Чана кальцинировани яр моллагIча боахама дика пайда лургболаш гIулакх да.

А. ЗИМАРИН,
Сунженски района «Знамя труда» газета болхло.

ЦУННА ТЕШАЛ ДУ

«Чечингсельстрой» треста № 921 йолча дIа-юха лелача механизированни колонна гIишлонхоех нагахь саг корабоагIаргвац комплексни бригада бригадир Точиев Мусий Мовла ца вовзаш. Iа дIа мел хьаьттача чIоагIа тешал ду цунна. Бокъонца вола говзанч, тешаме новкъост, дикагIвола бригадир ва оал цох.

ХIаьта из нийса а да. ГIишлошъеча цо къахьега ялхайтта шу да, из юкъе волаш Назране а иштта Грозне а хьалдаьд дукккхаза вIаштIардаь цIенош.

— ХIанз ПМК-921 эггара дикагIйола бригада лоархIаш я Точиев Мовла керте латта гIишлонхой коллектив, — аьлар цу участка прораба Хадисов Ахьмада. — Мовла шийн балхах дика кхеташи наьха къахьегам вIаштIехьбаккха ховши ва. ХIара дийнахьа учет лелаю цо дIаякхийтачеи бригадана хьатIая езачеи материалий. ГIишлошъеча техниках, механизмех бизза пайда эцийт.

Мишта вIаштIехьдоал цун из гIулакх? Массехк звенона йийкъа я цун бригада. ХIара звенона кулгалде хьожабаьб Мовлас опыт йола нах. Нагахьа санна моллагIча звенос болх во беш моттиг нийсъелча сиха цун бахьан тохк бригадира. Звено бехкагIа из дале цунгара доаггIар хьадех. Бутт болалуча хана бригадерча гIишлонхошта собрани а йийя цо дIадовзийт хьалхашка латта декхараш. Уж кхоачашдара тIагIертта къовсам лоаттабу аккордни аккордно-премиальни систематIа къахьегача гIишлонхоша. Шоашта енна задани, цар толамца кхоачашийнча преми лу царна, хIаьта цар из тIехкхоачашийнча цкъанахаззей е шозза дукхагIа хул царна луш йола премии.

Мовла керте латтача бригада болх дика лелаш хилар цхьаькха а бахьан да. ХIара гIишлонхо массехк говзал йолаш ва. ХIаьта из чIоагIа накъа а доал. Масала, цхьа бахьан а нийсденна каменщик хьа ца воагIаш вусе из болх бе дIаотт отделочник. Иштта шийн бригада къахьегам Мовлас вIаштIехьбаккхарах хIара сменагIа нормаш юкъера лаьрхIача 170—190 процент кхоачашъю из керте латтача коллективо. Цудухьа нов. Точиева кулгалдеча комплексни бригада гIишлонхой хIанз пятилетка тIехьарча шера чотах къахьегаш ба. ХIаьта болхлоша бетта юкъера эца алапи 180—200 сом да.

Дукххача шерашка ше каралаьца болх цIена а бизза а беш хьаварах Точиев Мовлана дукха совгIаташ тийннад. Царна юкъе я Ленински юбилейнии «За трудовую доблесть» яхеи медалаш. Главка еннеи гIишлошъечен гIишлон промышленностен болхлой профсоюза обкомо еннеи ши Сийлен грамота. ХIаьта ше къахьегаш волча гIишлошъеча организаце енна ткъаьх Сийлен грамота я. Къахьегама книжка тIа дIа а яздеш яьха баркалаш дукха да.

Б. КОСТОЕВ.

СУРТА ТIА: комплексни бригада бригадир. М. Точиев.

И. ПЛИЕВА сурт.

ДОГ-УЙЛА ЦАI ЙОЛАШ

«Грозненски шурий» совхоза доалахьа тайп-тайпара 90 автомашина я. Цу машинаш тIа болх бераш тайп-тайпарча къамех нах ба. Цхьабакъда уйлеи нигати цаI да цар. Уж гIерт махулла дукхагIа мухь дIа-хьа бахьа, дукхагIа доагор кходе, техниках дикагIа пайда эца.

ХIара дийнахьа автогаража коара арайоал 80 процент автомашинаш. Уж лехкарех дукхагIбараш йоккха опыт йола нах ба. Масала, Кравченко Петр Матвеевича совхозе шофералла болх бу 30 шу совгIа ха я. Из ва коммунистически къахьегама ударник. ДIадахача, 1973 шера ялат дIаозача дика болх барах цунна елар Сийлен грамота, хIаьта Владимир Ильич Ленин ваь 100 шу дизача шера — юбилейни медаль. Даьхен сийлахь-боккхача тIем тIа дакъа лоацаш хиннача Петр Матвеевича хам бе хов маьршача къахьегама. Цун хам бе, хьаьнала болх бе Iомабу цо шийн зIамагIбола новкъостий. ХIаьта новкъостал эшаш моттиг нийсъелча шийна хула хало ца лоархIаш гIо де кийча ва из моллагIча шофера.

Дика цIи йоаккхаш ва автогаража коллективе водитель Рябченко Николай Иванович а. Из а хиннав Сийлахь-боккхача Даьхен тIем тIа дакъа доацаш. 25 шу совгIа ха я из укх совхозе шофер вола. Дика толамаш дахарах дукккхаза еннай цунна Сийлен грамоташи ахчан премеши. Коммунистически къахьегама ударника цIи лелаю цо.

Совхоза дикагIа болча шоферех лоархIаш ва Кубаев Хасмахьмад. Автомашина водитель хинна ца Iеш из башха-дика комбайнер а ва. Къаьстта беркате хилар цун нийслагIча пятилетка кхоалагIа шу. Ялати лаьттанцара йоала кхийола продукташи дукхагIа яхаран кийчъярах юрта боахама болхлошта юкъе яьржача Еррисоюзни социалистически яхье доккхий толамаш дахар бахьан долаш Кубаев Хасмахьмада елар «Знак Почета» яха орден.

— Цу дезача совгIато, — йоах Х. Кубаева, — со декхарийла ву кхы а дикагIен овсаргIен къахьега. Ялат чуэца ха хьатIаккхаччалца аз шофералла болх бойя а, ха корайоагIа сона сай комбайн тоас.

Укх шера аз пхи эзар центнер оардаргда ялат.

Цхьа Кубаев Хасмахьмад хиина Iац совхозе иштта болх беш. Ялат чуэца ха хьатIаэггача шоай машинаш а йитe комбайний штурвалаш бе йохк 20 водитело. Царех цхьаккха а висац шоай задани кхоачаш ца еш. Комбайнераш кхоачамболлаш хиларах совхоза торо хул арахьара дукха новкъостал ца дезаш дерригa ялат чуэца. Къахьегам иштта вIаштIехьбаккхар бахьан долаш соахка хIара гектара тIара ткъо центнер совгIа ялат чудера совхозе.

ХIанз совхоза беррига шофераш ялат дIадувш боахкача механизатораштa фу дIатIаозаш, хьайбашта доакъар хьатIакхухьаш ба.

Нийслу автогаража коллектива юкъе болх тесса лелабе гIертараш а, малара тIаккхувраш а. Цу тайпарча нахаца кхетама болх бу цига, уж нийсача новкъа боах, хIаьта нагахь санна коллективо яхар ца дер, цунца цхьана гIа баха безам боацар шоаьца тарлургвоацилга дIа а хойт харцахьа ваьнначунга. Цу хьакъехьа цхьа масал доаладергда вай.

Зюбин Иван Михайлович слесаралла болх беш ва автогараже. Цхьа ха яьккхар цо малар мерзденна, цунцара дIакъаста ца могаш. Балха хаина-хьа хьавоагIацар, хьавеча а шийна дукха хало яцар... Дукха дийцар цунга малар дита яхаш, дитад аьнна дIавахача шоллагIча дийнахьа... юха малар. ЦIен дезала а шийна а пайдана воацача воалаш латтар из. Кхы хIама хургдоацилга а хайна, дарба де вахийтар из новкъосташа. ХIанз вопзаргвоацаш хувцаденнав Иван Михайлович. Ер кхоалагIа шу да цо корта бохоча маларах къург ца бу. Автогаража дикагIболча болхлой мугIаре дIаэттав из. Дукккхаза Сийлен грамоташи ахчан премеши тийннай цунна.

— Тха яр барттайна къахьегаш интернациональни коллектив я, — йоах совхоза автогаража заведующе Целиковский Вадим Дмитриевича. — ВIаши хьожаш, новкъостал деш къахьегарах тха вIаштIехьдоал тхоашта хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашде. —Укх шера Еррисоюзни социалистически яхьа юкъе а баха, шоай доалахьарча техниках кхетамца пайда эцаш хьинаре къахьега лаьрхIад тха автогаража шофераша.

М. РАДОВ.

ХИЙ ДЕХКА ЛАЬТТАШ—ВАЙ ГАНЗ

ГЕКТАР НИЗ БОЛАШАГIА ХУРГЬЯ

Шерра-шера хий дехкача лаьтташ тIа юртбоахама культураш дика хьувкъаю тха районерча дукххача боахамаша. Кхыметтел йокъал эттача пятилетка шоллагIча шера а хьажкIаш дика хьувкъайир «Джалка» совхоза Социалистически Къахьегама Турпала Саидов Бауде бригадерча хьажкIаш лелаеча Борщигов Лака, Абдулмажидов ХIарон, Териев Мусост керте латтача звенoша. ХIаьта соахка-м уж республике хьалха латтараша даьхача толамашка кхаьчар: хIара гектара тIара 50—55 центнер фуалъяьха хьажкIаш чуерa. Дика хьувкъайир шекара свеклан кIан.

Иштта хий дехкача лаьттах лерттIа пайда эцар бахьан долаш 150 гектар йолча участка хIара гектара тIара 53 центнер хьажкIаш чуера «Автуринский» совхоза звеньевойс Б. Магомадова. Бакъда хий дехкача лаьттай йоакхо ца еча моттигашка хьокхамаш кхыча тайпара да. «Предгорный» совхозе хий дехка сеть хьа а яь болх бе йолаялийта кхоалагIа шу да, бакъда, хий дехкача лаьттаех пайда эцилга эсала лел, хий тоха дезача хана тохац, хIаьта нормагIа доагIар дIа а кхачийтац. ДогIан хьисапе хий детта машинаш а йолаш я, бакъда, царех а лерттIа пайда эцац.

Укх шера «Джалка» совхозе хий дехкача лаьтташ тIа дIаюргья 300 гектар ялатаи 180 гектар силосаи лаьрхIа хьажкIаш. Соахка гурахьа дув ялат, шекара свекла, гидуаргаш тIахинна лаьтташ да уж. Гурахье аьха, удобренеща хьаьндаь, чудуийташ хий дилла да деррига кхаш. Иштта кийчдаь да 590 гектар кIа дIадийна, 400 гектар шекара свекла дIаювш доля, 327 гектар дукккхача шерашка хула баьцаш тIайола хий дехка лаьтташ а. 2—3-зза хий тоха лерхI укхаза цу культураштa вегетационни хана. Гидротехнически гIирсаш тоадеш, хий детта нах кийчбеш, техника тоаяь вIаштIехьйоаккхаш латт хIанз совхозе. ЦIенъе езаш я укхаза сангараш а. Уж дерригa балхаш вегетационни хий тоха ха тIакхачалехьа чаккдаха лерхI.

Иштта хий дехкача лаьтташ тIа юртбоахама культураш дукхагIа хьувкъаяра, царех бизза пайда эцара йоакхо еш дIахьу балхаш «Южный», «Автуринский» совхозашка а.

Юртен хиии боахама болхлой республикански совещане хиннараша Нохч-ГIалгIайчен мелиоратораш дIаь кхайкарал, республика юрта боахама хьалха латтарий тIахьехам хьал а лоацаш хий дехкача лаьтташ тIа дIайийна культураш дика хьувкъае, укх шера, пятилетка къоастамбеча шера тIанийца социалистически декхараш толамца кхоачашде лерхI шалинцаша. Из де мел эша торонаш йолаш я. эггара хьалха хий дехкача латтай яраш а йолаш.

М. ХАТУЕВ,
Шалински района хий дехкача система участка инженер.

Усть-Илимски ГЭС-а хьалхара кхо агрегат карара шу чакхдоалаш болх бе йолаялийта аьнна дош деннад гIишлонхошеи монтажникашеи. Чуйнна къахьегаш йоахк бригадаш гидроузлера гIирсаши масса Ангара гидроагрегаташтa тIахьедаргдола доккхий апараши хьалдеча.

СУРТА ТIА: Усть-Илимски ГЭС, Укх тайпара ба тахан Ангара тIара боккха гIирс.

Э. Брюханенко сурт.
ТАСС фотохроника.

АКАДЕМИКИЙ ШКОЛА

Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци хиина дукха ха ялалехьа Петрограде хьайир эггара хьалхара тохкамий учреждени — тIехьагIо. Физико-технически аьнна цIи тилла йола институт. Укхаза хьахилар советски атомни физика, чIоагIача тела физика, химически физика, радиофизика. Укхаза хьалкхеяьй хIанзарча дунен Iилман чура, И. В. Курчатов, Н. Н. Семенов, П. Л. Капица, Л. Д. Ландау, дукхача кхычар яраш санна йола сийлахьа цIераш юкъе йолча советски Iилмахой башха-дика плеяда.

1920 шера гуйра. Граждански тIом, беха боахам, мошал... Къонача Советски республикана цу Iалаьмате халача хана гIорваьнна английски писатель Герберт Уэллс Петрограде эрсий Iилмахошца вIашагIкхийтав, из цевваьннав цар толаме болх барах, вокххагIволча физиолого И. П. Павлова «шийн тиша полтув а тIаювхаш, коартолаш чулаттача кабинете» дIахо а шийн башха-дика тохкамаш деш хиларах.

Цхьабакъда из дух хьаллоаттаьй Уэллса бIаргабайнача корифеяша — Павлов санна, академик—астроном Белопольский, геолог Карпинский, востоковед Ольденбург санна бараша лоаттаь а ца Iеш. Цу гаьнарчен халачеи ханашка Петрограда йистте, Политехнически институтерча во кийчъяьча лабораторе Iилма «тамашийна дух» чулаьцар къонача физикаша, дукха ха йоацаш академикалла хержача А. Ф. Иоффе студенташа — цун Iилман семинаре дакъа лоацараша. Из яр эггара хьалхарча советски тохкама учреждениех цхьание,— юххьанца Рентгенологически радиологически оалаш хиннача Ленински физико-технически института ядро а хиина дIаэтта энтузиастий группа. Из хьайрах йолча решенена кулг яздаьдар Халкъа просвещене комиссара А. В. Луначарске.

«Уйла чIоаггIа тIайнйрзай тха, — яздаьд цу хана Иоффе голландски физикага П. Эрнфестага. — Тхоай мел йола говзал тIаяхийта доахк тхо укхаза атомеи молекулаи лоаттам бовзара...»

Академика Иоффена хайнад шийн питомцийн Iилман романтиках чам болийта, физикача чIоаггIа безам тIабахийта: из физика, — инженере лард, техника лард, цунах латт Iалам кхедара дIоагIа! Иштта Иоффе кхебаьраша шоашта чулаьцад «Цхьанне а ца даьр де» хови волча инженера-Iилмахочун цхьа синтетически тайпа.

Хургболча академикаша Капица Петрек Семенов Николаеи техкай атома магнитни свойстваш. Цу опытий кхоалагIа доакъашхо вар 16 шу даьнна студент Юлий Харитон — тIехьагIа химически ядерни физика дегIадоаладеча доккха дакъа лаьца балхаш даь иштта хургвола академик а. «Физико-технически институте Iилматехнически оптимизма школа яьккхар оаха», — аьлар цкъа, къонал ювцаш, академика Харитона.

1925 шера Ленинградски Физико-технически институте балха вера керда Iилман болхло—къона Игорь Курчатов. Цхьаннена а хоалургдолаш дацар «атомни замалахьара» цун лоархIам мел хургба. Iилман чура шийн никъ диэлектрикий тохкамхочо санна Иоффе шийн лабораторе дIаболабир цо. Цхьабакъда, «атомни замаш» ана юхера сердал гучаяха йолаеннача шерашка духхьал цу Физико-технически институте юхь дIайолайир советски физикаша атомни ядро Iомаяра.

«Iилмахочун эггара доккхагIдола ираз — шийн ученик хьехархочул тIехваьннилга кхетадар», — аьлар цкъа академика Иоффе къона волча хана студенчески диплом е ше волча вена хиина шийн ученик академик Семенов дага а веха. Вокххача Iилмахочун цу дешаех доалл цун вахара, цун Iилман школа маIан.

Семенов, тIехьагIа советски Iилмахошта юкъе эггара хьалхагIа Нобелевски премии еннача маьхерча химически реакцей теоре автор санна болча института ветеранашта лалла дегIахар кердача талантий зIиргаш. Физико-технически института школа яьккхар къонача Ландаус, Ленински Нобелевски премей хургволча лауреата. ТIехдаьнна доккхий Iилман толамаш даьхад Iилмахочо И. В. Курчатова — хIанз академика Г. Н. Флерова.

Самолеташ хьалохаргйола дунен тIа эггара хьалхара импульсни радиолокационни установка ткъаь итталагIа шераш юкъекхаьчача хана хьаьй Ю. Б. Кобзарева (хIанз академика) кулгалдеча института лабораторе.

Москверча, Уралерча, Украинерча тохкама институтий карта а хиина дIаэттай Ленинградски физико-технически институт. Цо кхебаьраш тахан керге латт советски Iилмерча бIар-чача лостамашта. Кхоачам ба академикий Н. Н. Семенова — физически проблемай Института директора, А. П. Александрова — атомни энерге Института директора, С. В. Вонсовске — СССР Iилмай Академе Уральски Iилман центра президиума председатела цIераш яьхача.

Физика лоархIамегIара проблемаш дIахо а толаме кийчъеш я физико-технически институт шийн пенашта юкъе. ЧIоагIача тела физикагара астрофизикага кхаччалца дIаулл института традиционни дараш а тIехьа дерригача тохкамийи кердача лостамийи спектр: ахпроводникий физикеи техникеи, физически электроника, ядерни физикеи плазма физикеи, радиохими а радиобиологи а. Института болхлошта карагIдаьннараш цкъа белгалдаьха Iийнадац эггара лакхерча Iилман совгIаташца — Ленински преми хьожаьча ахпроводникех долча Иоффе балхашкарен номер цаI йола Ленински преме диплом еннача Курчатова балхашкарен доладенна...

Iалаьмате дукха тохкамаш дар, уж чIоаггIа хьашт хилар — хила мег, бокъонца йола «академикий школа» а хиина дIаэттача башха-дикача Iилман школа лоархIамегIа йола оагIув.

Лев КОКИН,
писатель.
(АПН).

1945 СОЦИАЛИЗМА НАЬКЪАГІА 1974

БІАЬСТАНИ КЕРДАЧА ВАХАРЕЙ ЦІЕЙ

СОВЕТСКИ Эскаро эггара хьалха мукъаьяккхар Баттоня яха юрт яр. Маршал Р. Я. Малиновский командующи хинначА ШоллагІча Украински фронта эскархой наступленена юккъе нийсъеннаяр из. Из хилар 1944 шера октябре, хІаьта хьатІахулача шера 4 апреле советски тІемахоша фашистех ІоцІенйир Австре доазон юххе уллаш йола Немешмеувеш яха тІеххьара венгерски юрт. Цу юрта йисте оттаьча обелиска тІа яздаьд: «ПаргІато, бокъонаш, ялат, машар — 1945».

Цу хана денз ткъаь нийс шу даьннад. Уж да тІемо бохабаь боахам юхаметтаоттабу, инфляцена къовсам лоаттабу, социализма лард йолла, ахархошта кооперацию, социализма карагІдаьннараш лораду, экономика айюн халкъа хьал-торо тоаюи шераш. Мохк мукъабаькхачул тІехьагІа дерригa доал шоай бе а лелла, ВСРП хьалхленца венгерски къахьегамхоша овлангара социально-экономически хувцамаш дир, хІанзара промышленность, хьалхалатта юрта боахам, лакха культура йола паччахьалкхе йир Венгрех.

Сенгара дІадоладир деррига а? Шенош чухийрца улицаш цІенъяргара, эггара хьалхара завод болх бе йолаялийтаргара, лаьттан реформа ярах долча хьалхарча декретагара, промышленноста, банкашта, транспорта национализаци яргара, эггара хьалхара юртбоахама производственни кооперативаш вІашагІйохкаргара. Цхьан хана доалдеш бІаьхий капиталисташ болаши лаьтта кара долаши 50 дезал хиннача, хьабе болх боацаш 300 эзар саг, хІаьта 37 процент ахархой лаьтта доацаши кхычарна чулатташи хиннача Венгрех тІом чакхбаьнначул тІехьагІа ахархойи болхлойи дегІаена паччахьалкхе хилар.

ХІанз Венгерски промышленносто цхьан беттанах беттан лу тІом болабаллалехьа цхьан шеран ах шеран еннар миссел продукци. Е цхьаькха факт — дІадахача шера хІара гектара тІара чудера 34,8 центнер кІа, е мохк мукъабаккхалехьа денaчул шозза совгІа дуккагІа.

Экономически социальнои кохк наьха санна дегІабар къаьгга хьахьокх Дунайварашера металлургически комбинат, Сазхаломбаттера электрически станции мехкдаьтта чакхдоаха заводи, Казинцбарцикара химически комбинат, Секешфехерварера алюминиеви завод, Дёньдёшера Гагарина цІерагІйола ТЭС, Будапештера метро санна йола йоккхий гІишлош хьалъяро. Цунна къаьгга тешал ду промышленноста керда доакъош, керда социалистически городаш, керда школаш, театраш, больницаш, нах чубахача цІеной бІарчча кварталаш хьалъяро а. ЦІаккха юхайоагІаргйоацаш дІаьннай къел, хьабе болх ца хилар, кхераме лазараш (цхьан хана кхайкорах «венгерски лазар» оалаш хиннад — сел чІоагІа даьржа хиннад из цу мехка). Цхьабакъда, къаьстта гІадвугаш я цхьаькха факт — пагахьа санна хьалха юкъера лаьрхІача цхьан саго вахаш 50 шу мара даьккха деце, хІанз 70 шу доаккх!

Іалаьмате доккхий хІамаш карагІдаьннад образованеи культуран даькъе а. Укх шерара дешара шу чакхдоаккхаш воал ши миллион гаргга дешархои студенти, из да Венгре хІара пхелагІвола саг дешаш ва яхилга. 34 профессиональни театрал совгІа мехка да кхо эзар гаргга культура цІа, цига болх беш самодеятельноста кружокаш я, цар чакхйоах дукха а культурни мероприятеш. Мехка болх беш я 8800 юртарей профсоюзни библиотека, цар чу да, 28 миллион книжка. Шерагара шу массаза доал тоалу венгерски къахьегамхой хьал-торо, дегІаух цар доходаш, дуккагІа ахча хьежаду социальни Іалашо ярах унахцІено лораяран.

Венгерски экономика чІоагІъярах дегІакхуьларах Іалаьмате лоархІаме да Советски Союзаца шерра гІулакхаш леладар. Промышленноста цхьаккха дакъа дац хІанз цох хьадоала беркат хоа ца луш. Цу даькъе къаьстта белгалйоал дика йовзаш йола «алюминиеви программа», цу программах венгерски глинозем советски электроэнергеца чакхбоах, е хьаэцаргда вай автобусаш, олефинаш, «жигулеш» хьаяра производствана кооперации елга, иштта кхы дІахо а. Сихха дегІайоагІаш латт шинна мехка юкъера торгови оборот, соахка из ши миллиард сомал дуккагІа хилар. Советски мехкдаьтта, электроэнергена, технологически оборудованена когаметта Венгре лоаттаю шиі машиностроене, фармацевтика, яйгачеи кхачани промышленноста наделеш.

Толаме дегІаух Европе а дерригача дунен тІа а машари кхерамалеи чІоагІъяра, дунен социалистически содружества а дунен халкъашта юкъера коммунистически болхлойи болам а кхотабара тІадерзадаь СССР-ой ВНР-ой дунен халкъашта юкъерча арене цхьана чакхдоаха гІулакхаш.

КПСС ЦК Генеральни секретарь Л. И. Брежнев керте лаьттача советски партийно-правительственни делегацега моаршал хоатташ 1972 шера 30 ноябре хиннача венгеро-советски доттагІала митинге ВСРП ЦК хьалхарча секретара Я. Кадара аьлар: «Вай партен правительствaн политика керттера лерхІ Советски Союзаца принципиальни, интернациональни гІулакхаш леладелга, цунца солидарность йолаш хулга, венгеро-советски доттагІал».

Венгри бІубенна дегІаена социалистически общество хьалъеш йоал. Цу даькъе хІанз хьахиннай керда этап, экономика дегІайовлаеча шоаш доаха толамаш венгерски доттагІаша айхха дувз вежарашха йолча социалистически мехкашца леладу гІулакхаш толаме дегІаахарца, социалистически экономически интеграце совленех пайда эцарца. Из къаьстта гуш да СЭВ-а балха юкъе а «Агромаш», «Вагоний юкъара парк», «Интерметалл», «Интерэлектро» яхача а кхыйолча а цун объединеней балха юкъе а Венгре хьинаре дакъа лоацаш хилара.

Вай ханара толашагІйола продукци арахецара бІарччача предприятей профиль а тайп-тайпара промышленни доакъош а эргадаьха хувцилга дІадехаш йола технически прогресс юкъекхухьаш латт халкъа боахама дерригача доакъошка.

БІаьсти тайп-тайпара йоагІа венгерски лаьтта — цкъаза тІехьайиса, е геттара хьалха, цкъаза Іаьржа хиш ухаш, е хьанал хьалха йокъал этте. Цо шийца керда проблемаши йоакхонаши кхухье а, венгерски къахьегамхоша сатувс цунга, хІана аьлча цо дахь керда ирах. Цудухьа бІаьстан деношка балех мукъаьяьккхача венгерски тІеххьарча юрта ткъаь нийс шу хьалха дув буаш санна дІаяздаьд: «ПаргІато, бокъонаш, ялат, машар» яха дешаш, хІаьта уж венгерски халкъо гІулакхаща кхочаш а даьд.

М. ПОПОВ.
(ТАСС).

КОМАРОМСКИ ОБЛАСТЬ

Талан вай венгерски доттагІашца деэду шоай эггара доккхагІдола къамаи цІей — мохк мукъабаккхара Ди. Укх тхьаь нийс шера мехка экономика дегІайоалаеча лоацкара доагІа дакъа лоацаш хьабоагІа Нохч-ГІалгІай республикица вошал тессача Комаромски областа къахьегамхой. Цига я дегІаена кІор боакхи мехкдаьтта чакхдоакхи промышленность, хьаю машинаш, алюминий доакх, болх беш я яйгачеи кхачани промышленноста предприятеш. Ерригача областо луча продукце кхаь дакъах цхьа дакъа юртбоахамо лу.

Комаромски областе а тхьаь итт гаргга кооператив. Цар хьаи 900 миллион форинт маьха продукци. Лохе оаха кепетох областа экономикех йола...

ЦИФРАШИ ФАКТАШИ

ДІадахача шера Комаромски областа къахьегамхоша мехка социализм хьалъеча керда толамаш даьхар. Промышленноста керттерча доакъоша, гІишлоньяра, юрта боахамо ханал хьалха кхоачашъяьй шера план.

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ. Цхьан юкъа кІор боаккха промышленность темпаш лакх ца луш йисаяр. Бакъда, хІанз гІулакхаш меттадаьхкад. Цунгара дІа мел ийккхача доакъоша продукци арахецилга алсамдаьккхад, белгтала аьлча машиностроене — 6,7 процент, химически промышленносто — 11,6 процент, яйгача промышленносто — 8,1 процент. Машиностроени дегІаяра процесс цхьан кога тІа яьннай. Цхьабакъда, укх тІеххьарча хана къаьгга гуш дар производства темпаш сихагІа дегІаухилга. Эггара динамичнегІа дегІаихай химически промышленность.

Во гІулакхаш карагІдаьннадац алюминий, станокаш хьаяра, даьрий арахецара, чкъаьрий лувцара даькъе а.

ГІИШЛОШЪЕЛГА. 1973 шера областе гІишлошъярга дІадахийтад 1,4 миллиард форинт, е цул хьалхарча шерарчул 2,6 процент дуккагІа. Кооперативи гІишлошъеча 1972 шерарчул 10 миллион форинт дуккагІа дІадахийтад соахка.

ЮРТА БОАХАМ. 1973 шера укх тІехьарча 25 шера ца хиннача тайпара лакха хьувкъам кхебаьб областа ялат дІадувча районаша. ХІара гектара тІара чуийцад 35,7 центнер кІа, хІаьта шекара свеклан люцернеи Венгре эггара дуккагІа хьийкъар Комаромски областе.

1973 шера областа боахамашка дар 40600 бежан, е 1972 шерарчул 2 процент дуккагІа.

СУРТА ТІА: Будапешт. Обуде наха чуІе керда хьалдаь цІенош.

ЦІЕЙ ДЕЗДЕШ

БУДАПЕШТ, 3 апрель (ТАСС). Хоза кийчъяьй венгерски столица, мехка кхыча городийи юртийи улицаши майдаши. Шиі эггара доккхагІдола къаман цІей — кортамукъа яьнна Ди — чІоагІа дездаь белгалдаккха кийчлуш я социалистически Венгри.

Мехко 29-гІа белгалдоаккх советски бІуво немецко-фашистски гІаьрахоех цун территори бокъонца ІоцІенъяь ди. Дег тІара чІоагІа баркал оалаш зизаш дехк итташ эзараш венграша шоай даьхен паргІато бахьан долаш вахар дІаденнача советски тІемахой боарзаш тІа.

Кортамувъалев денга башхахоза совгІат кхаьчар венгерски столице бахача нахага. «Европа» яхача гостиница 14-за вІаштІаръяь лоа санна кІай здани.

«Европа» эггара хьалхара хьаьший хилар мохк немецко-фашистски гІаьрахоех мукъабаьккха 29 шу дизар дездеча дакъа лацар духьа «ДоттагІала поездаца» ВНР-е баьхкача советски туристех.

БУДАПЕШТ. Столицера Ферихедьски аэродром. «Малев» яхача венгерски авиакомпане наькъашка гІолла лелача машинашта юкъе—сигала гІолла лела «ТУ-154» яха советски лайнераш.

МТИ — ТАСС сурташ.

ОРОСЛАНЬ—ШАХТЕРИЙ ГОРОД

Укх шера Комаромски областа къахьегамхоша езъю города Орослана 20 шу дуза юбилей. 1954 шера, кІор боаккхилга дегІадарца а баха нах дукхагІа хиларца а дувзаденна хьалха хиннача шахтерий поселках город Орослань йир. Цу хана денз чІоагІа тоа а енна областа дикагІча городех цаІ хиннай цох. 1974 шу хьатІаккхоачаш городе вахар 20 эзар саг, царех аханел дукхагІбараш производстве болх беш бар.

КІор боаккха промышленность — областа халкъа боахама эггара чІоагІагІа дегІадена дакъа. ТІом болабалалехьа а боаккхар укхаза кІор. Бакъда, цу хана кховнеи вІалла а уйла яцар. Халкъа Іаьдал эттача шерашка къаьнача бассейнашта реконструкци яра дукха мероприятеш чакхъяьхай. Цул тІехьагІа кІор дуккагІа баккха болабир.

Наха чІоагІа хоатташ я Венгре цІи хезача Дунайски кога гІирс беча фабрика продукци.

МАРШАЛА ТОЛБУХИНА ЦІЕРАГІЧА КООПЕРАТИВЕ

МАРШАЛА Толбухина цІерагІча ясталекски юртбоахама кооперативе эггара хьалха со хиннав 15 шу хьалха. Укх шера бІаьсти юртбоахама шера итогаш яра хетаьлча кооператорий юкъарча собране вийхавар со. Цу тайпарча собранеех тханцига зарсамадаш оал.

Ясталек — Тисай берда йисте улла ши эзар саг ваха юрт я. Укх тІеххьарча шерашка дукха хувцамаш хиннад укхаза. Хьалъяьй 420 етт кхоаба шурий ферма, юртбоахама техника лоаттаю парк, цхьаькха а машиноремонтни мастерской, шиннахьа хьаяьй тракториcташ, меxеникаш, хьайбаш леладераш лувчеи цар тІаюкхаю хІамаш дІаехкеи моттигаш. Йистеяьнна яла йоал йоккха зерносушилка. 1973 шера хьажкІаш, гаьнараш, шекара свекла лелаю машинаш эцара 11 миллион форинт дІадахийтад кооперативо.

Фашистски гІаьрахоех Советски Эскаро мохк мукъабаккхалехьа мала тешаргвар из дерригa а хургда аьлча? Хетаргахьа, правленеи контрольни комиссеи отчеташка хьежача хана шоашта хьалхашка цу тайпара хеттар оттадаь хургда къаьнача ахархоша — кооперативa вІашагІъеллараша. Толбухинцаша итт шу хьалха юкъедоаладаьд зарсамадаш хилалехьа кооператорашта шера итогех письменни отчеташ телилга.

Из яр юбилейни, мехка эггара хьалхарчарех бола коллективни боахам вІашагІбеллача денз хинна 25-гІа йола зарсамадаш. Йожеф Лазар цу боахаме керте латта ткъаь пхиъ шу даьннад.

— Кооперативa исторе, из дегІаахаро, цун проблемаша, толамаша, — аьлар Йожеф Лазара собрани хьаеллаш, — хьагойт юрта боахаме социалистически эргалонаш е йолайича денз венгерски ахархоша хьабена никъ. Цу юкъе хьувкъам кхозза лакхбеннаб вайцига. Цахаддаш лакхлу кооперативa доходаш. Хьал долаш бах хІанз ахархой, тоалуш доагІа цар къахьегама хьалаш.

Председателa дагадохийтар, шу во дІадоладенна хиннилга. Ящура эпидемех кІалхаръяланзар кооператив. Цу лазарах нийс бІаь совгІа хьакхеи хьаькхий хурски елар. Цул тІехьагІа йокъал эттар. ХІаьта а толбухинций вІаштІехьдаьлар шера план 18 процент тІеххоачашъе. Из ишта хилар ший доалахьарча кхо эзар гектара тІа хІанзарча агротехнически методашца кооперативо боахам лелабаьндаь. Гектара тІара чудера 34 центнер кІа, хьажкІаш — 46 центнер.

Пайдане гІулакх да хьайбаш леладер. Шийга даьха дог доадаьдац кердача шурий ферма. Паччахьалкхено ссуда а денна хьайбаш леладе кооператив йолаялларах 12 миллион форинт пайда хиннаб.

Ящура доккха зе дергдолга шоашта хайначул тІехьагІа из юхаметтаоттадара керда торонаш лаха болабелар кооператораш. «Цу халача хана тхо кІалхьрдаьхар коа тІара оалхазараш леладаро», — дувц председатела. Нагахьа санна хьалхагІа 25 эзар кІориг йохка лаьрхІа хинналe, кооперативо ехкар 66 эзар котама кІориг. Дикка пайда бир жа леладаро а.

Правлене кооператорашта еннача письменни отчета тІа йоазар: 48 миллион форинт пайда хиннаб, е планагІа лаьрхІачул 6 миллион дуккагІа. Цу ахчах пайда эцара предложенеш елар правлене. Цу хьакъехьа собране къамаьл дир керттерча бухгалтера Меньхерт Янoша. Собране соцам бир: 12 миллион форинт трудоднех дІадала, 4 миллион боахам дегІабоалабара хьожаде, 400 эзар социальни культурни хьашташ Іалашдара дІадахийта, 3 миллион — резервни фонде Іодилла, кхы дІахо а.

Кооператорий керттера йоакхо — производство дІахо дегІайоалаяра а капиталовложенешта лаьрхІа а средстваш Іалашъелга. Іаьржа хий денача 1970 шеро дика кхетабир уж, дІайийнача культурех дуккагІа яраш яйра. Цу хана уж кІалхарбаьхар резервни фондо.

Кооператорий юкъарча собране чІоагІйир отчет, хержар хоржама комисси, хІана аьлча диъ шера хоржача цун полномочеш кхоачаеннаяр. ХьатІайоагІача собране чІоагІъергья укх юртбоахама шера план, хоржаргья правлени.

Собрани чакхъяьлча дІа-юхаца къесташ шоайла къамаьлаш деш дукха ха яьккхар кооператораша. Шоашта карагІдаьннарий де а доагІаш доккхал дора цар.

БЕНЕДЕК ТОТ,
венгерски журналист.
(Будапресс—АПН).

Будапешт.

ЭНЕРГЕТИКАГА НИЗ БОЛАШ ЛАТТ

ИТТ ШУ хьалха из город вІалла яцар, Эрий ара, Сазхаломбатт яхача поселкана юххе ягІар энергоблокий корпусаш, гІишлонкой чубагІа цІенолгаш, хІаьта царна гаьна йоацаш урагІъяха латтар ши бІаь метр лакха турба. ГІишлон керттерча инженера Деза Варле цу хана хьахьеккхар сога шиі боахам...

Венгре шоллагІча пятилетка доккхагІдолча гІирсех цаІ яр электростанци. Из хьайора советски проектегІа, кийчйора СССР-еча оборудованеца. Кхетадеш махиллара, цун монтаж еча венгерски доттагІашта новкъостал деш бар советски специалисташ. 50 а 150 а эзар киловатт низ бола турбогенераторaш кхоален кІал эрий ара латтар. Из кхоачамболаш а хиннадар, хІана аьлча венгрерча хаоттамга хьежача дукха рузкъа дІа а дахийта машинни зал хьалъэшац. Генератораш хьаяьраш бар электросиловцаш. Цул тІехьагІа «Ганц» яхача электромашинаш еча будапештски завода коллективаца цхьана кхы а боккхагІа низ бола агрегаташ арахеца болабелар ленинградцаш.

Теплоэлектростанцена массехк километр мара гаьна йоацаш хьалъеш латтар мехкдаьтта чакхдоаха завод, цунна хьатІаенаяр «Дружба» нефтепровод. Цу гІишлонех цу хана юкъара мехкдаьтта «кхай» дола промышленни гиганташ лоархІар. Шера 6 миллион тонн мехкдаьтта чакхдаккхара лаьрхІача мехкдаьтта заводо электростацена телар мазутни доагор, хІаьта цунгара энерги дІаэцар.

Мехка эш электричество — заводашта, кооперативашта, транспорта, театрашта, школашта, квартирашта. Энергетически потенциало хьагойт мехка экономически низ. ХІаьта из потенциал хІара шера дегІа а ух. Сазхаломбаттерча электростанце низ 660 эзар киловаттага дІакхаьчаб, из кхы а шеръергйолаш я. Мича кхаччалца? Ши миллион киловаттага кхаччалца. Цхьабакъда, хІанзарчоа хьалхле лелаю 800 эзар киловатт низ болча Вишонтерча Ю. А. Гагарина цІерагІча ТЭЦ-о. Из ерригвенгерски рекорд 1978 шера Ленинвароше 860 эзар киловатт низ бола теплоэлектростанци хьалъялцца латтаргья. Сихдаь деш латт укхаза балхаш. Метра тІехьа метр юташ урагІйодаш латт 250 метр лакха хургйола турба. Цхьаькха а рекорд!

ДІадахача шера Венгре дІаяхийтай 22 миллиард киловатт-сахьат электроэнерги. Ди тІехьа дегІаухаш латта хьашташ кхоачашдара Дуная тІа Пакща яхача юрта гаьна йоацаш хьалъе лаьрхІад мехка эггара хьалхара атомни электростанци. Кердача сенсацейн кердача рекордийн ха хьатІаэттай. Цхьабакъда хІанз хьадергда низ бола паровой яьши йоккхий аьшка-бетонни турбаши.

АЭС-а эша дуккагІйола технически гІишлойн проекташ, керттера технологически оборудованни топливни элементаши яйтаргья Советски Союзо. Цига оттаергья хІанз Воронежеи Кольски ахгІайрен тІеи болх беш яраш санна йола реактораш. Цу тайпара реактораш йола электростанцеш хІанз хьалъеш латт ГДР-е, Чехословаке, Болгаре, Финлянде, 1980 шера болх бе йолалургйолча Пакшски АЭС-а хьалхара аргІа 880 эзар киловатт низ болаш хургья. Цул тІехьагІа из ши миллион киловаттага дІакхоачаргья.

ХІанз Венгре болх беш я йоккха кхойтта электростанци. Цул совгІа «Мир» яхача высоковольтни линегІа Советски Союзо мехка яйт 20 процент электроэнерги. Дукха ха йоацаш СЭВ-а чудоагІача мехкашз цхьана хьае лаьрхІад 750 киловольт напряжени йолча электропередача линии, цо шоайла вІашя ювзаргья Советски Украина энергосистемеи Болгаре, Венгре, ГДР, Польша, Чехословаке энергосистемеи. Цох исторически лоархІам бола хІама лерхІ венгерски доттагІаша: вежарашха дола мехкаш энергеца Іалашдара кооперации еча йоккхий торонаш хьаелл цо.

М. ПОПОВ.
(АПН).

СОВГІАТАШ ДІАДЕННАД

Гор. Назрань. Г. Ахриева цІерагІча «Электроинструмент» яхача Назрановски завода клубе производстве хьалхалаттарашта правительственни совгІаташ дІадалара хетаяь «Электроинструмент» завода, трикотажни фабрика болхлой, инженерно - технически балхаш дерий, гІулакхерча наьха торжественни собрани хилар.

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо тІадиллaрагІа Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела Х. Х. Бокова болхлой йоккхача группана дІаелар 1973 шера планаши тІайща социалистически декхараши кхоачаш а тІехкховчаш а деча толамаш дахарах царна хьожаяь СССР орденаши медалаши.

Къахьегама Цеча Байракха орден дІаелар «Электроинструмент» завода лекальщика А. М. Котиевна, цу завода литейщика М. М. Махлоевна, швеянамотористкана М. Г. Бузуртанована, «Знак Почета» яха орден — электрофрезеровщика Я. М. Экажевна, трикотажни фабрика сновальщицана М. А. Ажиговане, кхычарна.

Ноз. Х. Х. Бокова КПСС обкома, республика Лакхехьарча Совета Президиумеи Министрий Советеи цІерагІа массане а совгІаташ дег тІара даькъала дийцар, ловца баьккхар царна къахьегаме цар керда толамаш дахар, уж унахцІенеи ираз долаши бахар ловш.

Торжественни собране дакъа лаьцарашта цо дийцар советски халкъо шиі хьамсарча Коммунистически парте кулгалца КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъеча даьхача толамех, 1974 шера республикан Назрановски районеи промышленни предприятей, совхозий, колхозий коллективашта хьалхашка латтача декхарех, КПСС ЦК декабрьски (1973 ш.) Пленуме, эрий даьда лаьтташ карадерзадаь 20 шу дизарца дувзаденна гор. Алма-Ате хиннача торжествашка КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Леонид Ильич Брежнева даьча къамаьлашкара хьадоагІача декхарех.

СовгІаташ деннарий цІерагІа къамаьлаш дир А. М. Котиева, М. А. Ажиговас, М. М. Махлоева. Шоай къахьегама боккха мах барах цар дег тІара баркал аьлар Коммунистически парте Центральни Комитетан Советски правительствaнеи, партенеи правительстванеи дош делар 1974 шера производственни планаш ханал хьалха кхоачашъяра тІайпа социалистически декхараш кхоачашдара шоай деррига низаш тІадохийтаргхиларах.

КОСМОНАВТИКЕИ ІИЛМА-ТЕХНИЧЕСКИ ПРОГРЕССИ

АПН корреспондента дехаргІа Іилма-технически прогресса юкъе космонавтико лоацача даькъеи цун лоархІамеи хьакъехьа дувц Ленински преме лауреата, космически аре тахкареи цунах пайда эцареи дешашта йолча СССР Іилмай Академе Комиссе председатела академика А. А. БЛАГОНРАВОВА.

Уйла дуккагІа тІайохийт вай общества прогрессана дуккагІа гІойле яргья аьнна хеталуш долча лостамаш сихагІа дегІадоаладара. Царех да космически тохкамаш а. Космос Іомаяро, белгтала аьлча космически наькъаш даро керттера лерхІар — гонахьара, среда тІа-тІа кІоаргагІа довзар, Іалама лардера законаш оттаделга.

ХІанзарча Іилмана эшараш кхы кхоачашдулургдац лаьттан тІарча хьалашка хІанз вай хьанйеча информацега. Космически технико-торо еннай бухтамаш доаха прибораш лаьттанна гонахьарча, планеташта юкъерча пространства доагІъоштен сигаларча кхыча тешаштен юкъарчал доаццаш тІакхача. Іилманкошка йиш хилийтай цо лаьттан тІехен тІа практически вІаштІехьдоахалургдоацача хьалашка эксперименташ е. Космически аппараташа астрономаш мукъабаьхаб белгалъеча излученей диагнозана лаьттан атмосферо еча дуьхаленех, Іалашдаьд Лаьттан планета тІареи цун гонахьенашкарей процессаши явленеши шерра чулаца.

Лаьттах долча Іилмана космически тохкамаш дар бахьан долаш торо хиннай «лаьттан» тІа хетараш кхыча сигаларча телай Іаламах йолча информацеца нийсде. Из кхы тІа а тоаду керда Іилман идеяш, гипотезаш гучаяларо, хьаькъало чулоаца концепцеш дегІаахарои къоастаярои. Цхьабакъда гІулакх цунах лаьтта Іац. Іилма-технически прогресса рычаг а хинна объективно дІавттай космонавтика, ракетно-космически техника, Іилма дуккха керда разделаши доакъойи эргадовхаш тоадарца ювзаенна йола керда конструкционни инженерни разработкаш дегІайоагІилга тоа а деш.

Массазардараш санна доацача, Іалаьмате халача хьалашка болх бу космически технико, хІаьта а Іалаьмате тешамеи пайденеи болх бе безаш я из. Уж хІамаш кхоачашде лаьрхІа да массе тайпарча технически Іилмашка деш дола тохкамаш сихдаь дегІадоаладелга: прикладной механика, материаловедени, металлий технологи, полимерий химии физикей, и. кх. дІ. Царех да энергетика керда принципаш дегІайоалаяр а реактивни двигателий, космически навигаце принципийн средствайи кердагІа дола тайпаш хьадар а, бІаьш миллионаш километраш гаьна космически бувзам оттабар.

Іалаьмате дукха я саго космически кема тІа а космически ара а йІаьхха ха йоаккхилгеи болх белгеи Іалашдара проблемаш Чоалхане гІулакх да сигалъахара нийсагІа дола наькъаш хоржилга, гІайтта лелача космически аппараташкара Іалаьмате дукха Іилман информаци лаьттан тІарча бустамаш доахача комплексашa хьайіелгеи цунна обработка елгеи, космически ара гІолла спутник лела никъ бокъонца нийса белгалбар, дуккха кхыдола а хІамаш.

Цхьабакъда космически тохкамаша эггара чІоагІагІа вли́яни яьй нейтральни атмосфера, ионосфера структуреи вариацеши, радиобувзама прогноз а чулоацаш дола лаьттан тІерча атмосфера физика санна дола Іилмаш дегІадахкара. Магнитосфера физико итташ а бІаьш а лаьттан радиусаш гаьнара тохк регулярни геомагнитни поля областаш, пространственно-временни структура, лаьттанна гонахьарча пространствера процессаш. Маьлха физика хьаштий сфераиа чудоагІа электромагнитни излученей шера спектр Іомаелга, корпускулярни излучене — маьлха миха структурана регистраци елгеи тохкам белгеи. Маьлха системеи Лаьттан тІеи хулаш йолча процессашта Маьлха йІовхало еш йола влияни.

Беттаи планеташтеи массехк шера тохкамаш дарах хьаккаьча сведенеш, цул хьалхагІа дІа мел яхача хана астрономе хьанийцача ерригача информацеца цар объем нийсъе йиш йолаш, селлара дукха я. Из къаьгга хьахьокхаш дола масал — советски автоматически станцеша Венера атмосфера тахкари Марса искусственни спутникаш хьаяри. Цар йиш хилийтай цу планетий атмосферай керттера химически состави параметраши белгалъе, цар магнитни поляш, сердал йиста, Венерана тІагІолларча породай характера мах бе. Практически чакхдаьккхад Марса картографироваин елга, белгалъяьй цун геологически истореца юкъарчал доацаш ювзаенна йола структураш.

Керда перспективаш хьаелланнай элементарни дакъилгий физикана а. Хова да, Лаьттан тІа эггара йоккхагІйолча ускорителашка хІакзчул тІехьагІа а йІаьххача хана йоахалургйоацца тІех лакха энергеш йолча хана ядерни процессашта ду тохкамаш мел боккхача лоархІаме да. Ужжал энергеш йолаш я юххьанцара космически зІанараш. Лакха энергеш йолча космически зІанарий дакъилгий атомни ядрашцарча бувзамий процессаш Іомаяра эггара хьалхара юхьилг дІайолайир тІалатташ ионизационни калориметраш а йолаш йола «Протон» яха еза-йоккхий советски спутникаш сигалъяхийтарца.

ХІанзле юкъарчал доаццаш пайда лу наха космически аппараташа. Лаьттанна эггара гаргагІа йола космически арензона караерзаяро йиш хилийтай дуккха практически декхараш овлангара денз эргадаьха тоадеи аттача дахеи, масала — гаьнача моттигашца бувзамаш лоаттадар.

Вахара чІоагІа юкъеенай космически метеорологи. Цо Іалашъяьй атмосфера глобально зем бахара торо. Спутникаш тІара Іочуийца метеорологически информаци паччахьалкхенашта юкъе дІа-хьа ийяро йиш хулийт гаьнна хьалхагІа хаоттам миша хургба хара проблема къоастае, хІаьта из ба саго Іалама низаш карадерзадарга бодача, Іалама низашкахьара худача хьовзамашца лоаттабеча къовсама, хьувкъам лакхбара новкъа гІолла баьккха кхы цхьаькха цхьа гІа. Гучаювлаш латт космически средстваех навигацена пайда эцара, фега гІоллеи форда тІа гІоллеи лелача транспорта еш йола диспетчеризаци аттача яккхара торонаш.

Лаьттан ресурсаш Іомаяра спутникаш гонахьара среда бІехдарца лоаттабеча къовсаме эффективни средство а хинна дІаотта йиш йолаш я, хиш чуи феген ухийтача промышленни отходашта тІахьожам лоаттабелга Іалаш а деш.

ХІаьта а, хІанзалца хва карагІдаьннар — Лаьттанна гонахьарча дуненна адамле хийцца чутоттаялара даьха юххьанцара гІанаш мара дац, хІаьта из дІадоладаьраш космосе кхухьа наькъаш а да. Космосе деча тохкамий зама хІанз дІайола мара еннац, хІаьта дІахорча итташ шераша, шеко йоацаш, доккхий хІамаш карагІ а дувлийтаргда.

(АПН)

ЮКЪЕРА ДЕШАР — МАССАНЕНА А

ХАЛКЪА ПРОСВЕЩЕНЕ БОЛХЛОЙ СОВЕЩАНЕРА

Укх деношка В. И. Ленина цIерагIча культура Двореце «Нохч - ГIалгIай республика кагирхой ерригюкъарча юкъерча образованега боахилга чакхдаккхара» дешашта хетаяь хьехархой республиканскн совещани хилар.

Цига доклад йир Нохч-ГIалгIай АССР просвещене министра М У. Умарова. Берригаш юкъарча юкъерча образованега бахара декхараш толамца кхоачашдара республика халкъа образоване органийн школай педагогически коллективайн эггара хьалха уйла е дийзай дешар - кхетам балара процесс эргайоаккхаш тоаяра, лакха квалификаци йола хьехархой дукхагIа хилийтара, юкъерча школай сеть шеръяра, къаьстта юртарча школай материальни база чIоагIъяра, иштта кхы дIахо долча дешашта.

Республика дукхагIйолча школай педагогически коллективашен халкъа образоване органашен КПСС XXIV съезда решенеш кхоачаш а еш тIатIертта къахьегарах торо хилар успеваемость цIаккха ца хиннача тайпара лакхъе —97,7 процент я из хIанз, 1971 шерара нийслича шозза кIезигагIа хиннаб шоллагIча шера деша чубусараш. Цу хьакъехьа дика масал да Грознерен Шелковской районерен школаш. Городе Грозне успеваемость 98,7 процент я, Шелковской районе — 97,9.

БархI шерара всеобуч чакхъяккхар Грозне — 88,9 процент, Шелковской район — 75,9 я, Грозне бархI класс яьккхарех 97 процент йолча дешархоша дIахо деш, хIаьта Шелковской районе — 75,9 процент.

ДIаладахача шера республика школай 1—8 классашкара дешархой 3,4 процент ца дешаш юкъера баьлар. хIаьта Российски Федераце гIолла —1,3 процент. Цу хьокхамагIа Нохч-ГIалгIай АССР РСФСР-е эггара тIехьарча моттиге латт. Иштта Надтеречни районе из 3,6 процент хилар, Веденскии Шелковскойн —3,8, Наурски— 5,1, Назрановски — 4,3, Советскии Сунженскии — 5,4, Шалински — 6,5 процент дешархой 1—8 классашкара ца дешаш бисар. Кхы дикагIча хьала тIа дац 9—10 классашкара гIулакх а. Российски Федераце гIолла 9—10 классашкара ца дешаш бисараш 5,1 процент бале, хIаьта вай республике уж 8,1 процентага кхоач. Юха а Российски Федераце эггара тIехьарча моттиге латт вай республика. Воча хьала тIа да из гIулакх Сунженски, Грозненски, Наурски, Шалински, Ножай - Юрта, Надтеречни районашка. 9,3 процентагара 12 процентага кхоач дешар дитараш цу районашка. ЧIоагIа уйла яйташ да республике 1—10 классашкарча дешархоех 9437 беро дешар дита хилар а. Из гIулакх къаьстта воча хьала тIа да Надтеречни, Веденски, Шелковской, Назрановски, Ачхой - Мартановски, Малгобекски, Урус - Мартановски, Грозненски, Наурски, Советски, Сунженски районашка. Кагирхой юкъарча образованега боахилга чакдаккхара цхьа шу мара дисадац, бакъда, кхоачамбоацараш хIанз а дукха да.

— Технически прогресс, производства автоматизации механизации яро кIоаргIа знанеш йола, шоаш каранийца гIулакх дезаш бола специалисташ кийчбар дIадех профтехучилищашкара, — аьлар № 14 йолча Назрановски профессиональни училища директора Б. Дидигова. — Из гIулакх кхоачашдара тIаберзабаь ба тха коллектива берригаш низ. Училища арахийца специалисташ вай мехка массе а мIинге болх беш ба. Уж ба токараш, слесараш, иштта тайп-тайпара говзалаш йола къона болхлой. ХIара шера 150 болхло арахец оаха. Цхьабакъда, доклада тIа белгал мадаккхара, къона специалисташ кийчбеча дукха да кхоачамбоацараш, къоастэданза дешаш. Кхоачамболаш бац района школаштеи училищаи юкъера бувзам. Школаша йоакхо яц дешархошта профессиональни лостам балара дешашта. ХIанзарча хано дIа мадеххара специалисташ кийчбэра чIоагIа новкъарле ю дешара корпус, спортзал ца хиларо, помещенеш къе хиларо.

Школьни гIулакхий дукхагIа терко е яьлнай поселковни юртийн Советаш, — аьлар Гудермесски къахьегамхой депутатий городской Совета исполкома председателa заместителa Г. Г. Ткаченкос. — Исполкомаша дизза дакъа лоац моллагIа школьни гIулакх къоастадеча, школашта новкъостал ду. ЧIоагIденнад школаштеи базови предприятештеи юкъера бувзамаш а. Кагирхой юкъерча образованега бахара болх чакхбоаккхача теркалданза далац школай материальни база чIоагIъяра гIулакх. Укх шера дика новкъостал ду школашта дукххача предприятеша а организацеша а. Иштта, № 5 йолча мехколоннас школашта оборудовани эпара эзар сом хьахийцад, хIаьтта «40 лет Октября» колхозо хьехархошта лаьрхIа 40 квартира йола цIа хьалдаьд, 140 моттиг йолаш берий бешкомбинат хьалъяьй.

Города школай кагирхой ерригюкъарча юкъерча образованега бахарах дийцар Грозненски горОНО заведующе Е. М. Калашниковас. Укх тIеххьарча кхаь шера дика кхоачашду городе Грозне всеобучах дола закон, — аьлар цо — БархI шу хьалха цхьоалагIча классе деша даьхкача берех 90 проценто шоай ханнахьа чакхйоакхх бархI шерара школа. ХIаьта иштта дукха болх баьб школаша дешархой юкъерча образованега бахара а. ХIанз укх шера бархI шерара школа чакхъяьккхарех 97,5 процент дешархой юкъера образоване луча юкъерча дешара заведенешка дешаш ба, 64 процент — дешаш ба 9-ча классашка. Кагирхой юкъерча образованега бахара доккха дакъа кхоач сайрийнарча школашка. Болх беш бола кагирхой сайрийнарча школашка хьожабара гIулакх иштта лел хьожаш тхо хилар города 81 предприяте, бакъдар аьлча, 8 предприяте мара яцар цу хьакъехьа планаш, уж а дукха кхоачамбоацараш долаш яр. Иштта НГДУ «Старогрознефта» ОРС-а юкъера образовани йоацача 166 сагах деша хьожаве лаьрхIар 10 саг мара, вацар, «Трансмаш» заводе 206 сагах деша лаьрхIар 24 саг вар.

Дукха я городе кхаь сменах дешаш йола школаш. Хано дIа ма дехха яц юкъерча, къаьстта бIарх шерарча школай материальни база, хIаьта цо новкъарле ю дешархошта керда программа хьехача. Ледара лел предприятеша школашта шефски новкъостал дара гIулакх а.

Иштта совещане къамаьлаш дир Шалински района райОНО заведующе Р. М. Лукьянченкос, Надтеречни района Надтеречни юкъерча школа директора М. Ю. Усманова, Сунженски райОНО инспектора, РСФСР школай заслуженни хьехархочо Л. А. Татиевас, иштта кхычар.

Школайн кхыйолча берий учрежденейн 1974— 1975 шера дола социалистически декхараш тIанийцар собране доакъашхоша.

Совещане дакъа лаьцар РСФСР просвещене министра заместителa Г. П. Веселова, КПСС обкома Iилман дешара заведенейн отдела заведующе Р. Н. Тимошенкос, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председателa заместителa Н. К. Байбулатова.

Р. ЯНДИЕВА.

Дукха гIулакхаш хул укх бIаьстан деношка биологе хьехархочун Ирина Григорьевна Батмановайн цо хьехаш болча № 56 йолча грозненски юкъерча школа дешархой-юннатийн. Iанна школа теплице цар хьийга къа эсхьа дайнадац. Укхаза хьалкхеяьй тайп-тайпарча ензай: 70 тайпа цIагIа доагIадеча, 10 тайпа бегони 15 тайпа герони яхача, 10 тайпа кактуса хьисаперча, каннаш, алоэ, гвоздика яхачар рассадаш. Кастта школа коарча клумбашка дIайогIаргья из рассада.

СУРТА ТIА: № 56 йолча юкъерча школа теплице юннаташпа цхьана зизашка хьожаш йоал Ирина Григорьевна.

А. КЫЧИКОВА сурт.

ДЕШАРИЙ КОНФЕРЕНЦИ

Укх деношка Карабулакски № 1 йолча юкъерча школе чакхъяьлар «Конец тихой обители» яхача М. Туренкаяс яздаьча книжка дешарий конференци. Цу книжка тIа душ йоккхача болхлой городе болх беш хиннача Ставропольски духовни семинарех.

Дешархоша боккхача безамца дийцар книжка, дына хьакъехьарча дуккхача дешашта вIашн дагабаьлар.

Ала деза цу тайпара мероприятеш школе каст-каста чакхйоахаш хилар.

Дукха ха йоацаш школе хилар Э. Войнича «Овод» яхача романах йола конференци.

* * *

Укх шера аьхки сийлахь-воккха эрсий поэт А. С. Пушкин ваь 175 шу дуз. Цу денна хетаяь вай мехка массанахьа чакхйоах сайренаш, диспуташ. Иштта цу тайпара 4—7 классашкарча дешархой сайре хилар Карабулакски № 1 йолча юкъерча школе а.

Гулбеннараша дийцар сийлахь-воккхача поэта вахарах, цун литературни кхолламах. Цул тIехьагIа дешархоша ладийгIар магнитофона тIа дIаяздаьча А. С. Пушкина произведенешка.

Сайре чакхйоалаш школьни теникий театро гойтар «Чкъаьрахи чкъаьрий лувцачохи» «МозгIарахи цун болхлочох Балдехи» долча фаьлгий инсценировкаш.

В. БАКАЛЮК,
дешархо.

КНИЖКАШ ДЕШАРИЙ МУГIАРАШ ШЕРЛУ

Дукха ха йоацаш Шаьларча районии берий библиотекас юртарча школаца цхьана районерча типографе экскурсе бигабар дешархой. Боккхача теркамца хьежар уж газета ара мишта хец. Бераш дика кхетадеш дийцар типографе а редакце а болхлоша газета тIа арайоала материалаш мишта вIашагIтох, тIаккха газета кепа мишта тох.

Экскурси чакхъяьнначул тIехьагIа редакцекоа «Шун книжка иштта хьаду» яха къамаьл дир дешархошта библиотека болхлочо. Цунга ладувгIаш дар бIаь совгIа бер. Дукха кердадар, тамашийнадар дайзар цу дийнахьа школьникашта. ХIара шера бIаьсти хулаш долча берий книжка КIиранна хетаяь яр из экскурси.

ТIехь-тIехьагIа шерлуш доагIа районии библиотекаи юртарча школаштеи юкъера бувзамаш. Цунах доккха беркат доал шинна а оагIонна. Март чакхбоалаш директор Э. Я. Езнева йолча 8-ча школаца цхьана 1 Мая цIерагIча клубе берашта дола кино дIадоладалалехьа библиотека болхлошеи хьехархошен чакхъяьккхар «Книжка — пионера доттагIа» яха Iуйре. Из кийчъеча хьинаре дакъа лоацаш хилар пхелагIча класса кулгалхо Л. А. Гуржиханова, 5-ча «А» класса дешархой Тамбиева Рая, Гутаев Ахьмад, Крепостная Тина, Османева Малика, Амерхаджиева Лейла, Акмурзиев Руслан, Шаипова Маригна, кхыбараш.

Къамаьлаш даьраша дийцар сага вахаренча книжка лоархIамех, книжкаш дешаро хьакъал совдоаккхаш хиларах, В. И. Ленин книжкаш мел дукха дезаш хиннав, книжка лорадеш леладе дезаш хиларах.

Библиотекера книжкаш дешараш дукхагIча даькъе школашкара кагирхой ба. Цудухьа хьехархошца цхьана лелабу оаха дешархошцара кхетама болх. Берригача библиотека балха цахаддаш Iо деш ба хьехархой М. П. Малеева, Л. А. Гуржиханова, З. З. Джабраилова, школашкара библиотекараш Б. Чапсуркаева, А. Исмаилова, пионервожати Р. Сайдулаева, дукха кхыбараш.

Актива новкъосталца дуккхагIдар ду библиотека болхлоша книжкаш берашта гаргакхоачадара. Библиотека пункт хьайийллай № 5 йолча юкъерча школе. Иштта дIа-хьа лела библиотекаш я болх беш юртарча бIархI шера дешача шин школе, юххьанцарча шин школе. Цо торо лу дешархошта гаьнна библиотеке дIааха а ца безаш шоашта деза книжка харжа а дийша баьлча из хувца а.

Педколлективаш ца а цхьана дукхa тайп-тайпарча лостамех кхетама болх лелабу библиотека болхлоша школашкарча кагирхошта юкъе. Каст-каста книжкаех, йоазонхоех, лаьца къамаьлаш ду, Iуйренаш чакхйоах, дышеи атеизмаи къакъехьа лекцеш еш, къамаьлаш ду, книжкай выставкаш кийтъю, методически новкъостал ду школашкарча библиотекараштa.

Шаьларча берий библиотека а юрташкарча школаша а шоашта хьалхашка оттадаьд сийлахьа декхар — берригa школьникаш библиотекера книжкаш дешаш хилийта. Из кхоачашдара хьинаре къахьегаш а ба библиотека болхлойи хьехархойи.

Б МАГОМАДОВА,
Шаьларча берий библиотекера дешара зала заведующи.

ХIАМИЛГ ЯККХА IЕМАРЕХИ УЖ МУКЪАБИТАРЕХИ

Вай республикерча транспортни организацешка эзараш нах ба хьаьнала къахьегаш. Цхьабакъда, царна юкъе нийслу хIамилг яккха гIертаци, эхь а бехк а доадаь паччахьалккен кассе даха деза ахча шийн киса тоIадераш.

Царех цаI ва Нохч-ГIалгIай цементни заводера № 54-91 ЛИАЗ яхача автобуса тIера водитель Коимов. Хетаргахьа из автобус заводера болхлой балха хьаккхувла е уж цIаккхувла хьожаяь я. Мичча хана из эцаш хила тарлу предприятеша. Цхьабакъда цу гIулакха дукха сагота волча тара вац Коимов. Цхьа бахьан а завода кулгалхой бIарг дIатиллача шийна болча аьттонна лоал цо автобус. Пассажираш дIа-юха а кхувлаш хIамилг яккха волалу из. 26-ча марта 14 пассажирчу а хоаваь паргара 4 сом 90 кепиги ахча а даьккха воагIар цо. Коимов «ХIанз санна массехк рейс е са вIаштIехьдоаларе-м яхаш уйла еш» хинна хургьяр цо. Из ехар цIаьхха тхо тIанийсделча фуннагIа даь а бехказа вела гIертар Коимов. Цементни завода кулгалхошта хой-теш цо леладер?

«Борз ца кхийтта газа хьажа цIа яхай» яхащ вай лай кица да. 26 марта № 07-04 ПАЗ-651 яха автобус лоаллаш вола водитель Жуков (МУС треста—7) Цу вIамигача автобуса чу 23 пассажир чу а хоаваь паргара 4 сом 60 кепиги даьккхар цо. Автобус царна низкъала яр аьнна сагота вац водитель. мичча тайпара хайша автобуса тIа уж дукхагIа тIа а хайша паргара хьайоагIа шайкай шийн киса дукхагIа яхачар.

Паччахьалкхен автобус шийн доалахь йолаш санна лоаллаш ва водитель Жуков а. Цу гIулакха бехке из ше хинна Iай аьнна хет тхона, цу гIулакха бехке ба шоай водителаш фу леладу хьожаш боаца предприяте кулгалхой, царна путевкаш хьателаш бола диспетчераш.

ХIамилг яккхара царца яхье яьлча санна хьувзар цу дийнахьа «Севгаз» объединене № 1 йолча автобаза № 54-32 ПАЗ-672 яхача автобуса шофер Думов а. Цкъа Центральни рынке хьавоагIаш 32 сагагара 3 сом 20 кепиги даьккхар цо. Маршрутни автобусаш цхьан билетах пхи кепиг мара ца доаккхача цар хIаранегара пхиппа шай доакхх. Иштта массехк рейс цо йича 15—20 сом шийн киса тоIаду цо.

Стари промыслашкара сиха шоай автобусаш лехкаш, цхьа минут ха а эзехьа йовра кхераш хьувз № 1572 автоколонна ПАЗ-651 меркагIарча № 94-47 йолча автобуса водитель Кубякин. Грозненски № 1 йолча пассажирски автобуса водитель нов Дадаевн Газет дешараштa хета тарлу план кхоачашъе а, пассажирашта культурно гIулакх де а гIерташ уж хьувз аьнна. Ай, мичара! ГIанахьа а дага дехадац царна из. Паччахьалкхен автобусаш шоашта долча гIулакха лелаеш, дукхагIа пассажираш дIа-юха бига гIерт уж. Цунга хьежжа дукхагIа хургьяр цар киса йоагIа хIамилг. Цхьан рейсагIа царех хIаране Стари промыслашкара 32 пассажир воалаву. ХIаранегара 10 кепиг а доаккхаш шийн киса деллар 3 сом 20 кепиги, хIаьта Дадаев сел «цIаьрмата» вац — пассажирагара пхиппа кепиг а эцаш 1 сом 60 кепиги мара цаккханзар цхьан рейсагIа.

Укх шера 26-ча марта шоашта хIамилг яккхара паччахьалкхен автобусашца араваьнна, бокъонаш телхаеш вола 26 водитель нийсвелар тхона. Царех ба лакхе цIераш яьхараш боацаш автоколонна - 1572 номер 78-95 йолча автобуса водитель Кувакoв, «Чечингстройтранс» объединене № 48-14 йолча автобуса шофер Байсангуров, дизенфекционни станце № 71-48 йолча автобуса шофер Липчук, ремонтно-механически завода шофер Садулаев, «Межколхозстрой» объединене МСУ № 85-13 йолча автобуса водитель Сигута, Ермоловски леспромхоза водитель Санухаев, «Атагинский» совхозера № 07-04 йола автобус лехкаш вола Ахмадов, Ленина цIерагIча мехкдаьтта чакхдоахача завода шофер Стрельников, кхы дукха бараш а. Духхьал цхьан рейсагIа бокъонаш телхаеш пассажираш дIа-хьа кхувлаш лийнача водителаша дIа-юха вига, пассажир 400 совгIа саг хилар. Цкъа эцаш цар пассажирашкара хьаийца ахча 50 сом совгIа хилар.

Фу де лаьрхIа ба хьогI шоферашта хIама яккха автобусаш дIаенна багIаш бола предприятей кулгалхой?

Б. АЛБАКОВ,
Нохч-ГIалгIай транспортни управлене контрольно-ревизиони служба начальника заместитель.

Г. БЕЛОСТОЦКИЙ,
наькъашка тIахьожам лоаттабара йолча къаьсттача взвода (ОВДН) командир, милице лейтенант.

«ДIАЬХА СОМ» ЛОХАШ...

«Болхлой эш...» яхаш хадданза кхайкамаш ду вай газеташа. Вай республикерча дуккхача предприятештеи организацештеи болхлойн гIулакхера нахи тоъац. Болхлочун кулгаш къаьстта чIоагIа эшаш хул колхозашкеи совхозашкеи юртбоахама балхаш сихденнача хана. Цхьабакъда цу хана — бIаьсти ялларца — вай республике бахача нахах белггалара дакъа «дIаьхача сома» тIехьадаьле Казахстанеи СибарегIеи районашка ух, хIаьта гурахьа юха цIабоагIа.

Халкъа юкъе нийса оал цу тайпарча нахах — баьнна лелараши шабашникаши. Цар леладеча гIулакхашта раьза хила йиш яц хьаьнала къахьегаш боахка нах. Цхьаккха хIама гунахьа дац царна: болхлой коллектива сий, планаши социалистически декхараши кхоачашделга. Царна бала бац шоай колхоза, совхоза, предприяте. Цар лерхIар — паччахьалкхенгара мамогга дуккхагIа хIамилг яккхар. Из шоаш лерхIар кхоачашдар духьа бала боацаш хул уж йIаьххача хана шоаш цхьаь цIагIа битача дезалашта материальни кхыйолеи халонаш тIаувттарах, даь хьехами бIарглокхами боацаш бераш кхувш хиларах.

Масала, хIара шера «шабашкаца» ахча Iоаде дуккха бетташ даха цIеи тIара а бувлаш дIаух Ножай - Юртовски района Зандакъеи Бенойи баханах: Л. Хайдаркаев, У. Эласхабов, Ш. Делимханов, Ш. Висангиреев, кхыбараш.

Укх дуккхача шерашка нагахьа шоай дезалашца цIагIа хилац вежарий Исаев Хьамзабер да, шоллагIчун — бархI). ти Узбеки (хьалхарчун ворхI Кустанайски областе цар даькхха ахча бахьан долаш ираз кхаьчадац цар дезалашка: цар шоашкара Ачхой - Мартановски района Котар-Юрта шозза вIаштIардаь кирпичний цIеношсуда приговорагIа конфискаци а яь дIадаьхад, хIаьта исправительни балхаш де судаш яьй шоашта а.

Белгалдаккха доагIа, «шабашничество» яржар — дуккхача боахамий кулгалхоша закон телхадарах хьахинна хIама хилар. Законо мукъа лац подряда договорегIа балхаш деча нахa хьийгача къих а иштта массаза а болх беча болхлоштеи гIулакхерча нахаи оттаяьча тарифни ставкели боарамели дукхагIа ханна болх беча наьха къахьегамах а мах тела. ХIаьта а закона тIа оттадаь уж хIамаш дуккхача кулгалхоша хIанзалца телхадаьд. Цу харцахьарча хIамашка хIанз дениз дIа хоадамболлаш нийъ бехкаргба. 1973 шера 19 июне № 421 а йолаш СССР Министрий Совето «Ханна деча балхаш тIа а ухаш колхозхой тIерабувлга лертIадаккхара хьакъехьа» баьча соцамо къаьстта уйла тIаяхийтай закон цу тайпара телхаделга мегийта йиш ца хилара, данза даргдоацаш лаьрхIад, тIерабувлача колхозхой къахьегамах кхыча колхозашка, совхозашка, колхозий юкъарча организацешка телаш бола мах совхозашка, гIишлошъеча организацешка, рай(гор)промкомбинаташка цу мочa балхашта лаьрхIа лелаеча тарифни ставкашкеи материальни поощрене системашкеи хьежжа телга. Соцам тIа оттадаьд, гIишлошъяра, наькъаш даккхара, кхыдола балхаш дара тIерабаьнна баьхкача колхозхошца уж кхыча боахамашка болх бе бахийта колхоза правлени раьза хилар бакъдеш дола документ кара хилча мара хIанзарча законодательстваген Хетаргахьарча Уставаген хьежжа договораш де колхозий, совхозий, колхозий юкъарча организацей йиш ца хилар. ЙоагIаш йолча советски органашта декхар а даь тIадиллад колхозахой тIера а бувлаш ханна балхаш де ахара оттаяь порядок йизза кхоачашъергйола гIулакх вIаштIехьдоаккхилга а тIерабаьнна бахача колхозхой къахьегамах телача маьха боараман порядканеи тIахьожам лоаттабелга а.

Иштта мара кхы машар бе йиш яц, шабашникашка сов тIехдаьнна дукха лаьтташ, шоай доалахьара доахан лeладайташ йолча моттигашца. Хетаргахьа долча колхоза Уставага хьежжа колхозхочун дезала (цIенна) луш йола лаьттан участок колхоза юкъарча боахаме цар къахьегамца лоацача даькъага хьежжа къоастаю. Цудухьа колхоза правленеш декхарийла я колхоза юкъарча боахаме шоай къахьегамца дакъа ца лоацача шабашникашкара приусадебни участкаш дIаяхарах дола дешаш оттаяьча порядкагIа къестаде а колхоза Уставо оттадаьча боарамел тIех дола шоай доалахьара доахай царга ца лeладайта а. ХIанз лелача законодательствагIа, къахьегалургдолаш боллашехьа а, обществана пайдана къа ца хьегаш бола гражданаш шоай доалахьа доахан, коз тIара оалхазараш, мокхарий лeладара бокъонах боах къахьегамхой депутатий районии, городской Совета исполнительни комитето яьча решенегIа.

Хьаьнала болх беш боахкача колхозхошта, болхлошта, гIулакхерча наха оттаяьча льготех пайда эца йиш яц шабашникашеи лодырашеи.

А. БОДРОВ,
Нохч - ГIалгIай АССР прокуратура юкъарча надзора отдела начальник.

ХАЛКЪА ТЕШАМЕ ХУРГБА

Грозный, Ленина цIерагIйола майда. Баьччана оттадаьча памятникагахьа дIабийрза мугIарегIа дIааьтта латт Нохч-ГIалгIай АССР МВД отделийн подразделенейн сотрудникаш. Соц локхаш латта музыка.

КомандагIа совц шевар, сатем отт майдане.

МВД личии состав халкъа тешаме хургхилара дув баа кийча хиларах доклад ю Нохч-ГIалгIай АССР чурча гIулакхий министра милице инаралa-майора Н. И. Гусиннина КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретарага С. С. Апряткинга. Милице сотрудникаша Владимир Ильича памятника хьалхашка зизаш доахк.

КПСС обкома хьалхарча секретара С. С. Апряткина къамаьл ду гулбеннараштa хьалхашка. Цо дувц присяга ялара лоархIамах, из къаьр ца еш Даьхенна тешаме гIулакх деш хиннарий цIераш йоах. Уж ба шоай декхар кхоачашдеча хана зуламхой кулгах байна В. А. Быхалов, Б. Х. Батаев, В. И. Кирин, И. О. Мусаев.

Нов. Апряткина дийцар пятилетка диълагIча шера чурча гIулакхий органий болхлошта хьалхашка латтача декхарех.

Даьхенна тешаме гIулакх дергхилара эггара хьалха присяга лу республика чурча гIулакхий министра Н. И. Гусиннина. Цул тIехьагIа министра заместителаша, отделий начальникаша.

ТIаккха присяга яла болалу МВД сотрудникаш.

Строяна юкъера цкъара аравоал цхьайтт саг. Цхьатарра латтача истолашта дIатIаболх уж. Майдане хьахоз тайп-тайпара оазаш: «Аз, Советски Социалистически Республикай Союза гражданина, айса дув буаш, торжественно дув буъ сай халкъа, социалистически Даьхенна, коммунизм хьалъяра гIулакха чакхваллалца тешаме хила...»

Иштта цхьаннеша шоллагIчарна тIехьа партенеи халкъаи тешаме хургболаш дув буъ МВД сотрудникаша.

Майдане кхозза вIаштта дек «ура» яха дош Республика чурча гIулакхий министра ловца боаккх личии состава цо присяга тIаэцарца дувзаденна.

Торжественни сатем эттача хьале хьахоз Советски Союза гимн. Команда елча санна строягIа латт общественни порядок лораераш а гоннахьара нах а. Микрофона хьалхашка ва Максим Андреевич Поздныщев. Итт шу совгIа ха я из пенсе вола. Бакъда милицена юстара ваьннавац из. Наькъашка зуламаш ца хилийтара городской штаба керте латт Максим Андреевич. Ше къамаьл деш цо дийцар Советий Iаьдала хьалхарча шерашка тешаме а цIеччa дегаца а халкъа гIулакх деш хиннарех. Сийлахь-боккха Даьхен тIом лаьттача шерашка порядок лораеш лаьттарех, фашистски гIаьрахой бохабеш денал долаш дакъа лаьцарех. Нохч-ГIалгIайчен милице сийдола традицеш лакха лоаттайра тIахьех цо гулбеннараш.

Присяга еннараштa болхлой класса цIерагIа ловца боаккхаш къамаьл дир Социалистически Къахьегама Турпала Ведерников Николай Ивановича.

Майдан тIа бовл милице къона доттагIий — Ленински района школайн профтехучилищайн дешархой. Етташ фатеи локхаш музыкеи йолаш чакхбовл уж майдан тIа гIолла.

Торжественно чакхдаьлар республика чурча гIулакхий органий болхлоша партенеи халкъаи тешаме гIулакх дергдолаш присяга ялар.

М. ЛЫКОВ,
милице майор.

«Са адрес— Советски Союз»

Нохч - ГIалгIай медицински училище художественни самодеятельноста фестивалаш чакхъяхар традици а хинна дIаэттад. ХIанз училище дIахьош я «Са адрес — Советски Союз» яха XIII фестиваль.

Дика чулсацам болаш а сакъердаме а яр фельдшерий II-ча курса «А» группаи акушеркай I-ча курса «Г» группаи программаш. Фестивале хьинаре дакъа лаьцар студенткаша — М. Осмевас, Т. Шахненкос, Г. Андросовас, иштта кхычар.

Фестивала тIеххьарча концерта юкъедахар В. Тимошкина оалаш хинна «Мехкарий» «Дошо малхи» яха иллеш, иштта кхыйола номераш.

Фестиваль хIанз а дIахохьош я. Кастта къоастабергба «Са адрес —Советски Союз» яхача фестивале котбаьннараш.

Л. ПУХОВИЦКАЯ.

Редактор **Т. А. ТЕБОЕВ.**

ТЕЛЕВИДЕНИ

4 апрель
I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Iуйрийнара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — «Шала баьраш» яха художественни фильм. 11.00 — Пятилетка гIишлош хьалъеча. 15.25 — Передачай программа. 15.30 — Телевизионни документальни фильмай программа. 16.10 — Шахматни школа. Ловза болалурий класс. 16.40— Литературни дешараш. Гоголь. «Ейна грамота». ДIадеш артиста Калягина. 17.00 — Берашта дола фильм. 17.30 — Миллионий ленински университет. Социалистически боахам пайда тIабахьаш хилар. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Венгерски халкъа республика телевидене программа. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Босбола телевидени. ДоттагIий юхь-сибат. 22.15 — Концертни зале. Или доах СССР-а халкъа артиста В. Норейка. 23.05 — Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

18.40 — «Бехктокхаме хилар» яха телевизионни очерк. 18.50 — Нохч - ГIалгIайчу гIолла. Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 19.10 — Киножурнал. 19.20 — Дунен халкъашта юкъера обозрени. 19.35 — Документальни фильм. 19.45 — Коммунисташ хьалха латт. «Загорский» яха совхоз (нохчий меттала). 19.55 — Шоана, бераш. 20.05 — Пятилетка турпалаш. «Токарь Багашев». 20.15 — Телевизионни фильм. 20.25 — Донор хилар сий долаш гIулакх да.

5 апрель
I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Iуйрийнара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — Босбола телевидени. Дешархошта. Оаш даьча дехарах, бераш. 10.00 — Босбола телевидени. Дунен халкъий творчество. 10.30 — Босбола телевидени. «Королева чардаша» яха художественни фильм. 15.25 — Передачай программа. 15.30 — Телевизионни документальни фильмай программа. 16.30 — Вай Даьхен исторе очеркаш. 17.00 — Йиш дIалакха, са баяи. 17.30 — Нохч - ГIалгIайчу гIолла. Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 17.55 — Хоамаш, реклама. 18.00 — ДIаяхача замах юкедисача воча гIулаккашна къовсам лоаттабар хIара Советски сага декхар да. Нохч-ГIалгIай АССР чурча гIулакхий министра заместителa Багашева выступлени (нохчий меттала). 18.15 — Киножурнал. 18.25— Солцаев. «Бешто». Бадуева повеста мотивех. Нурадилова цIерагIа долча Нохч - ГIалгIай драматически театра спектакль (нохчий меттала). 20.15 — «Голубой огонека» оагIонашта гIолла. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.25— Босбола телевидени. Хоккеях йола дунен чемпионат. Советски Союза сборни — Германски Демократически республика сборни. Финляндера передача. 23.45 — Кердадараш.

РАДИО

4 апрель

6.30 — Юртара вахар (гIалгIай меттала). 6.55 — Хаоттами музыкальни антракти. 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — БIаьстенах дола иллеш (гIалгIай меттала). 8.50 — «Дикача гIулакхашта хьалха латтараш» яха зарисовка (нохчий меттала). 16.15 — ДоттагIий перекличка (эрсий меттала). 16.30 — «Лакхале» яха Шовхалбиева очерк (нохчий меттала). 16.45— «Хоржамашта кийчо е йолаьЪ» яха передача (эрсий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала, нохчий меттала, гIалгIай меттала). 18.40 — Интернациональни доттагIий радиоклуб.

5 апрель

6.30 — Юртара Iуйре (эрсий меттала). 6.55 — Хаоттами музыкальни антракти. 7.20 —«Грозненский рабочий» газета обзор. 7.28 — «Ленинан некъ» газета обзор. 8.25 — Нохч - ГIалгIай ашарий концерт. (нохчий меттала). 9.40 — Цугаева атеистически юморескаш (нохчий меттала). 16.00 — «Коммунисташ ялаташ дIадувча» яха корреспонденци (нохчий меттала). 16.15 — «Технически прогресси кердача техникаш пайда эцари» яха беседа (эрсий меттала). 16.30 — Эдисултанова иллеш (гIалгIай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачаи а йоацаш, малхбоалехьара мух а хьекхаш ха хилеи фегара температура республике гIолла 5—10, Грозне 8—9 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу. Кхоанеи доммеи хувцалуш морхаш а йолаш, лоалама йоачан я йоацаш, малхбоалехьара мух а хьекхаш ха хила а фегара температура бийсашка 3 градус шелалтара 2 градус йIовхалга кхоачаш а деношка 4—9 градус йIовхал йолаш хила а тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364051 г. Грозный, Ленина улица 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара—3-34-38; партийна вахарен культуран отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделеи бухгалтереи — 2-60-71.

НАШ АДРЕС: 364051 г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттан деношка.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Револоце проспект 7/84. Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84. Заказ № 3546.